

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล
ในประเทศไทยที่ผลิตรงควัตถุชีวภาพและการศึกษาคุณสมบัติ
ของรงควัตถุชีวภาพ

(Identification of biopigment-producing bacteria associated with
sponges in Thailand and characterization of their biopigment)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. วรพจน์ สุนทรสุข

ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ศาสตราจารย์ ดร. ถิณา สุนทรสุข

ภาควิชาเภสัชเคมี คณะเภสัชศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณรัฐบาลไทยที่ให้การสนับสนุนงบประมาณประจำปี 2552-53 สำหรับงานวิจัยนี้ และขอขอบคุณ นางสาวพัชรี ถาวรวิริยะนันท์ที่ช่วยเหลืองานวิจัยนี้ให้สำเร็จได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณภาควิชาจุลชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำวิจัย รวมทั้ง ดร. ชุติวรรณ เดชสกุลวัฒนา แห่งสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ให้การอนุเคราะห์สายพันธุ์แบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล และน้ำทะเลที่ใช้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ รศ. ดร. สมบูรณ์ ธนาสุภวัฒน์ ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และดร. สมเกียรติ เดชกาญจนรักษ์ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีแห่งชาติ ที่ให้คำแนะนำและอนุเคราะห์การใช้เครื่องมือสำหรับการจัดจำแนกสายพันธุ์แบคทีเรีย และ Assoc.Prof. Hajime Tamaki คณะเกษตร มหาวิทยาลัยแห่งริวกิว จังหวัด โอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น ที่ให้คำแนะนำในการศึกษาโครงสร้างของรงควัตถุสีม่วง

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่ผลิตรงควัตถุชีวภาพซึ่งอาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลในอ่าวไทย ศึกษาการผลิตและชนิดของรงควัตถุชีวภาพที่ผลิตจากแบคทีเรียดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่าแบคทีเรียที่สามารถผลิตรงควัตถุชีวภาพได้ดีบนอาหาร modified Zobell medium จำนวน 3 สายพันธุ์จากแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลทั้งหมด 8 สายพันธุ์ แบคทีเรียดังกล่าว ได้แก่ สายพันธุ์ CHOB06-6, KODA19-6 และ MAKB08-4 ผลการพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียสายพันธุ์ดังกล่าวด้วยวิเคราะห์ลำดับนิวคลีโอไทด์ของยีน 16S rRNA พบว่าแบคทีเรียทั้ง 3 สายพันธุ์อยู่ในกลุ่ม α -Proteobacteria โดยที่สายพันธุ์ CHOB06-6 และสายพันธุ์ MAKB08-4 จัดเป็นแบคทีเรีย *Sphingomonas phyllosphaerae* และ สายพันธุ์ KODA19-6 จัดเป็นแบคทีเรีย *Sphingomonas natatoria* ทั้งนี้แบคทีเรีย *S. natatoria* KODA19-6 มีความสามารถในการผลิตรงควัตถุชีวภาพได้ดีที่สุดภายใต้สภาวะที่เหมาะสมคือ pH 7.0 อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส บนเครื่องเขย่าความเร็ว 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 4 วัน โดยแบคทีเรียมีอัตราการเจริญจำเพาะสูงสุด 0.06 ต่อชั่วโมง และมีอัตราการผลิตรงควัตถุชีวภาพ 6.27 ไมโครกรัมต่อลิตรชั่วโมง สำหรับการวิเคราะห์รงควัตถุชีวภาพที่ผลิตจากแบคทีเรียทั้ง 3 สายพันธุ์ด้วยเทคนิค HPLC โดยเทียบเวลาคงค้างและ UV-visible Spectrum ของรงควัตถุชีวภาพ พบว่ารงควัตถุชีวภาพจัดอยู่ในกลุ่มคาโรทีนอยด์ชนิดซีแซนทีนและอนุพันธ์ของสารสีซีแซนทีน

คำสำคัญ : แบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล/รงควัตถุชีวภาพ/การพิสูจน์เอกลักษณ์แบคทีเรีย

Abstract

The investigation was aimed at identifying biopigment-producing sponge-associated bacteria from the Gulf of Thailand, studying biopigment production and determining biopigment type. The results showed that 3 isolates, CHOB06-6, KODA19-6 and MAKB08-4, out of 8 sponge-associated bacteria were able to produce biopigment on a modified Zobell medium. According to their 16S rRNA gene sequence analyses, they were member of α -Proteobacteria in which CHOB06-6 and MAKB08-4 were closely related to *Sphingomonas phyllosphaerae* and KODA19-6 was related to *Sphingomonas natatoria*. *S. natatoria* KODA19-6 was the best biopigment producer at the optimal condition of pH 7.0 at 30°C and shaking at 150 rev/min for 4 days. Biopigment production kinetics in flask fermentation showed that its specific growth rate ($\mu_{\max}$) was 0.06 h⁻¹ and biopigment productivity was 6.27 $\mu\text{g}/\text{l}\cdot\text{h}$. Biopigment analysis by HPLC comparing their retention times and UV-Spectra to standard pigments indicated that the biopigments were zeaxanthin and its derivatives.

Keywords : Sponge-associated bacteria/Biopigments/ Bacterial identification

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	2
บทคัดย่อ	3
สารบัญ	5
สารบัญตาราง	6
สารบัญรูป	7
บทนำ	8
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	9
การตรวจเอกสาร	9
วิธีการทดลอง	11
ผลการทดลองและวิจารณ์ผล	11
สรุปผลการทดลอง	22
ข้อเสนอแนะ	22
เอกสารอ้างอิง	23
ผลงานตีพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่	28
ภาคผนวก	29

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะสัณฐานของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล	12
2	การใช้น้ำตาลของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล	13
3	การพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล โดยชุดทดสอบทางการค้า	13
4	การพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล โดยการศึกษาลำดับเบสของยีน 16S rRNA	14
5	ระยะทางในการเคลื่อนที่ของรงควัตถุสีภาพที่สกัดจากแบคทีเรีย และรงควัตถุมาตรฐาน	20
6	การอ่านผลการทดสอบ	31
7	สถานะการเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอด้วยเทคนิค PCR	32

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	Phylogenetic tree ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล โดยการศึกษาลำดับเบสของยีน 16s rRNA	14
2	การเจริญเติบโตและการผลิตซีแซนทีนของแบคทีเรียทะเลที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำ ในอาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell medium	15
3	ผลของความเป็นกรด-ด่าง (pH) ต่อการเจริญเติบโตและการผลิตซีแซนทีนของแบคทีเรีย <i>S. natatoria</i> KODA 19-6	16
4	ผลของอุณหภูมิต่อการเจริญเติบโตและการผลิตซีแซนทีนของแบคทีเรีย <i>S. natatoria</i> KODA 19-6	18
5	จลนศาสตร์การผลิตซีแซนทีนจากแบคทีเรีย <i>S. natatoria</i> KODA 19-6	19
6	TLC chromatogram ของรงควัตถุมาตรฐานและรงควัตถุชีวภาพที่สกัดจากแบคทีเรีย	19
7	HPLC โครมาโตแกรมของรงควัตถุมาตรฐานและรงควัตถุชีวภาพที่สกัดจากแบคทีเรีย	21

บทนำ

แบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลมีความหลากหลายโดยมีลักษณะการอาศัยร่วมกันค่อนข้างจำเพาะ อาทิ ฟองน้ำสายพันธุ์ *Spongia officinalis* Linnaeus, 1759 พบแบคทีเรียสายพันธุ์ *Escherichia*, *Morganella*, *Proteus*, *Pasteurella*, *Aeromonas*, *Pseudomonas* และ *Acinetobacter* (Kefalas et al., 2003) ฟองน้ำสายพันธุ์ *Rhopaloeides odorabile* พบ *Actinobacteria*, β -Proteobacteria, γ -Proteobacteria, *Cytophaga*, *Flavobacterium*, green sulfur bacteria และ green non-sulfur bacteria (Webster et al., 2001) นอกจากนี้ยังมีผู้พบแบคทีเรียในกลุ่ม Cyanobacteria 3 สายพันธุ์คือ *Cyanobacterium stanieri*, *Prochloron* sp. และ *Synechocystis* sp. จากฟองน้ำ *Mycale (Carmia) hentscheli* (Webb et al., 2002) แบคทีเรียเหล่านี้มีความสำคัญต่อฟองน้ำทะเลอย่างมากโดยช่วยในการดูดซึมสารอาหาร การย่อยหรือการขนส่งสารเมตาบอไลต์ (Metabolite) นอกจากนี้ฟองน้ำทะเลยังได้รับสารที่เกิดจากกระบวนการเมตาบอลิซึมในเซลล์แบคทีเรียเช่นการตรึงไนโตรเจน หรือกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสงอีกด้วย แบคทีเรียหลายชนิดเกี่ยวข้องกับกระบวนการป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสิ่งมีชีวิตอื่น (Defense mechanism) โดยการสร้างสารต่อต้านจุลินทรีย์ (Antimicrobial agent) เช่น แบคทีเรียสายพันธุ์ α -Proteobacteria, γ -Proteobacteria, *Corynebacterium* และ *Rhodococcus* (Thiel and Imhoff, 2003; Chelossi et al., 2004) และสารต่อต้านการเกาะติด (Antifouling agent) เช่น แบคทีเรียสายพันธุ์ *Pseudoalteromonas* (Holmström et al., 2002) สารอื่นๆที่แบคทีเรียที่อยู่ร่วมกับฟองน้ำทะเลสามารถผลิตได้เช่น Cyclic peptide (Rosa et al., 2003), neuroactive compound (Perovic et al., 1998) รวมถึง รังควัตถุชีวภาพหรือ biopigment (Osinga et al., 2001) จะเห็นได้ว่าแบคทีเรียที่แยกได้จากฟองน้ำทะเลเป็นแหล่งหนึ่งของสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังไม่มีรายงานการศึกษาเกี่ยวกับแบคทีเรียทะเลที่อยู่ร่วมกับฟองน้ำและผลิตรงควัตถุชีวภาพในประเทศไทย

รงควัตถุชีวภาพ (Biopigments) คือสารสีตามธรรมชาติที่ถูกผลิตโดยสิ่งมีชีวิต ได้แก่พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ สารสีเหล่านี้ถูกนำมาใช้ประโยชน์โดยเป็นสารปรุงแต่งสีในอาหาร สารเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการในอาหารสัตว์ สีในเครื่องสำอางและใช้ในทางเภสัชกรรม รวมทั้งเป็นสารป้องกันมะเร็ง และสารป้องกันโรคผิวหนังที่เกิดจากการรับแสงแดด ปัจจุบันการนำเข้าสารสีจากต่างประเทศมีเป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่สารสีในอุตสาหกรรมมักจะได้มาจากพืชหรือการสังเคราะห์

ปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาการผลิตรงควัตถุชีวภาพจากจุลินทรีย์เนื่องจากสามารถเพาะเลี้ยงได้ง่ายและเจริญเติบโตรวดเร็ว จุลินทรีย์หลายชนิดสามารถผลิตรงควัตถุชีวภาพ เช่น เชื้อรา *Monascus* sp., ยีสต์ *Rhodotorula* sp. และ *Phaffia rhodozyma*, สาหร่าย *Dunaliella* sp., และแบคทีเรีย *Flavobacterium multivorum* (Margalith, 1992; Hejazi and Wijffels, 2003; Buzzini and Martini, 1999) เป็นต้น ซึ่งสามารถผลิตรงควัตถุชีวภาพในอุตสาหกรรมได้แก่ *Monascus* pigment, β -carotene, astaxanthin, zeaxanthin, canthaxanthin, lycopene, torulene, torularhodin และ lutein เป็นต้น

สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา อนุเคราะห์แบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทยจำนวนหนึ่งซึ่งน่าจะมีศักยภาพในการผลิตรงควัตถุทางชีวภาพ อย่างไรก็ตามแบคทีเรียเหล่านี้

ยังมีได้ถูกพิสูจน์เอกลักษณ์ นอกจากนี้คาดว่าอาจมีความเป็นไปได้ในการค้นพบรงควัตถุชีวภาพใหม่ ๆ ขึ้นได้จากแบคทีเรียดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. พิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทยซึ่งมีความสามารถในการผลิตรงควัตถุชีวภาพ
2. ศึกษาชนิดและคุณสมบัติของรงควัตถุชีวภาพที่ผลิตจากแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทย

ทั้งนี้ มีขอบเขตของโครงการวิจัย ดังนี้ ทำการพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่ผลิตรงควัตถุชีวภาพได้สูง จำนวน 3 – 5 สายพันธุ์ พร้อมทั้งทำการแยกรงควัตถุชีวภาพให้บริสุทธิ์และศึกษาคุณสมบัติรงควัตถุชีวภาพ 1 ชนิดโดยใช้เทคนิคโครมาโตกราฟีและสเปกโตรสโกปีแบบต่าง ๆ

การตรวจเอกสาร

รงควัตถุชีวภาพที่สามารถผลิตได้ในอุตสาหกรรมโดยจุลินทรีย์มีหลายชนิด ได้แก่ β -carotene, astaxanthin, lycopene, zeaxanthin และ Monascus pigment

β -carotene เป็นรงควัตถุชีวภาพในกลุ่มคาโรทีนอยด์ มีสีส้ม เป็นสารประเภทเตตระเทอร์ปีนส์ มีสูตรโครงสร้างทางเคมีคือ $C_{40}H_{56}$ สารนี้มีความสำคัญทางอุตสาหกรรมอย่างมาก เนื่องจากถูกนำมาใช้เป็นสีผสมอาหาร เครื่องสำอาง สารเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการในอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังใช้ในทางเภสัชกรรมเช่น เป็น provitamin A เป็นสารป้องกันมะเร็ง เป็นต้น จุลินทรีย์หลายชนิดสามารถผลิต β -carotene ได้ เช่น สาหร่าย *Dunaliella* sp. (Hejazi and Wijffels, 2003) ยีสต์ *Rhodotorula glutinis* (Buzzini and Martini, 1999) และ เชื้อรา *Blakeslea trispora* (Kim et al., 1997) เป็นต้น

Astaxanthin เป็นรงควัตถุชีวภาพในกลุ่มคีโตคาโรทีนอยด์ มีสีแดง อยู่ในจำพวก Xanthophylls มีสูตรโครงสร้างทางเคมีคือ $C_{40}H_{52}O_4$ สารนี้ถูกใช้เพื่อเป็นอาหารเสริมในการเลี้ยงปลาแซลมอน ปู กุ้ง และไก่ ช่วยในการเกิดสีในอาหาร เช่น ไข่ไก่ ใช้เป็นสารต้านอนุมูลอิสระ ป้องกันโรคหัวใจ โรคทางภูมิคุ้มกัน สารต่อต้านการอักเสบ ป้องกันการเกิดโรคอัลไซเมอร์ จุลินทรีย์ที่สามารถผลิต astaxanthin ได้ เช่น สาหร่าย *Haematococcus pluvialis* (Dufosse et al., 2005) ยีสต์ *Xanthophyllomyces dendrorhous* หรือ *Phaffia rhodozyma* (Parajo et al., 1997) และแบคทีเรีย *Agrobacterium aurantiacum* (Yokohama and Miki, 1995) เป็นต้น

Lycopene เป็นสารในกลุ่มคาโรทีนอยด์ที่มีสีแดงสด มีสูตรโครงสร้างทางเคมีคือ $C_{40}H_{56}$ มีคุณสมบัติเป็นสารต้านอนุมูลอิสระ ช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดโรคหัวใจ มะเร็ง โรคเบาหวาน ภาวะกระดูกพรุน และการเป็นหมันในผู้ชาย นอกจากนี้ยังใช้เป็นสารให้สีในอาหารอีกด้วย โดยส่วนมากจะพบ lycopene ในพืช โดยเฉพาะมะเขือเทศ แต่ปัจจุบันมีการตัดแต่งพันธุกรรมเพื่อให้แบคทีเรียสามารถผลิต lycopene ได้ แบคทีเรียที่ถูกนำมาศึกษาได้แก่ *Escherichia coli* (Lee et al., 2003)

Monascus pigment เป็นกลุ่มของรงควัตถุชีวภาพจากเชื้อรา *Monascus* sp. ที่เรียกว่า azophilones สารในรงควัตถุกลุ่มนี้มีโครงสร้างและคุณสมบัติทางเคมีที่คล้ายคลึงกัน ประกอบด้วยรงควัตถุสีเหลืองคือ ankaflavine และ monascine สีส้มคือ rubropunctatine และ monascorubrine และสีม่วงคือ rubropunctamine และ monascorubramine สารในกลุ่มนี้มีประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น ยับยั้งการสังเคราะห์คอเลสเตอรอลในตับ ช่วยลดไขมันในน้ำเลือด เพิ่มปริมาณ HDL ลดความเสี่ยงการเกิดโรคหัวใจ นอกจากนี้สารในกลุ่มนี้ยังใช้เป็นสีผสมอาหารอีกด้วย (Erdogrul and Azirak, 2005)

Zeaxanthin เป็นรงควัตถุชีวภาพในกลุ่ม Xanthophylls มีสีเหลือง มีสูตรโครงสร้างทางเคมีคือ $C_{40}H_{56}O_2$ ซึ่งเป็นไอโซเมอร์กับรงควัตถุชีวภาพ lutein โดยที่หมู่แอลกอฮอล์ (-OH) สองหมู่ แตกต่างจากกันที่ การเคลื่อนที่ของพันธะคู่เพียงหนึ่งพันธะ ทำให้พันธะคู่ของ zeaxanthin ทั้งหมดเป็น conjugated double bond พบ zeaxanthin ได้ทั่วไปในข้าวโพดสีเหลือง ไข่แดง และผักผลไม้ที่มีสีเหลืองหรือส้ม ไม่แสดงสมบัติเป็นวิตามินเอ มีบทบาทสำคัญในการป้องกันโรคจอประสาทตาเสื่อม (AMD) ซึ่งเป็นสาเหตุของอาการตาบอด และมีคุณสมบัติในการป้องกันโรคมะเร็งเช่นเดียวกับรงควัตถุที่อยู่ในกลุ่มคาโรทีนอยด์อื่น ๆ (Nishino *et al.*, 2002) สารนี้ถูกใช้เป็นอาหารเสริมและสารให้สีในอุตสาหกรรมอาหารสำหรับนก สุนัขและปลา มีผลในการให้สีเหลืองกับผิวและไข่แดงของนก และให้สีผิวสีเหลืองกับสุนัขและปลา (Sajilata *et al.*, 2008) จุลินทรีย์สามารถผลิต zeaxanthin ได้ เช่น แบคทีเรีย *Flavobacterium* sp. (Alcantara and Sanchez, 1999; Bhosale and Bernstein, 2005) *Zeaxanthinibacter enoshimensis* (Asker *et al.* 2007a), *Mesoflavibacter zeaxanthinifaciens* (Asker *et al.* 2007b), *Synechocystis* sp. (Lagarde *et al.* 2000), *Erwinia herbicola* (Hundle *et al.* 1993), *Paracoccus zeaxanthinifaciens* (Berry *et al.* 2003), *Sphingobacterium multivorum* (Alcantara and Sanchez 1999) and *Leeuwenhoekiella* sp. (Stafsnes *et al.* 2010). สำหรับขนาดเล็ก *Dunaliella salina* (Jin *et al.*, 2003) และยีสต์สีแดง *Phaffia rhodozyma* (Hoshino *et al.*, 2004) เป็นต้น

สำหรับแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลมีหลายสายพันธุ์ อาทิ แบคทีเรียสายพันธุ์ *Escherichia*, *Morganella*, *Proteus*, *Pasteurella*, *Aeromonas*, *Pseudomonas* และ *Acinetobacter* พบในฟองน้ำสายพันธุ์ *Spongia officinalis* Linnaeus, 1759 (Kefalas *et al.*, 2003) แบคทีเรียสายพันธุ์ *Actinobacteria*, β -Proteobacteria, γ -Proteobacteria, *Cytophaga*, *Flavobacterium*, green sulfur bacteria และ green non-sulfur bacteria พบในฟองน้ำสายพันธุ์ *Rhopaloeides odorabile* (Webster *et al.*, 2000) แบคทีเรียสายพันธุ์ในกลุ่ม Cyanobacteria, *Cyanobacterium stanieri*, *Prochloron* sp. and *Synechocystis*, พบในฟองน้ำ *Mycale (Carmia) hentscheli* (Webb *et al.*, 2002) เป็นต้น แบคทีเรียเหล่านี้ช่วยในการดูดซึมสารอาหาร การย่อย การให้และการขนส่งสารเมตาบอไลต์ (Metabolite) ที่เกิดจากกระบวนการเมตาบอลิซึมในเซลล์แบคทีเรียให้กับฟองน้ำทะเล แบคทีเรียหลายชนิดเกี่ยวข้องกับกระบวนการป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสิ่งมีชีวิตอื่น (Defense mechanism) โดยการสร้างสารต่อต้านจุลินทรีย์ (Antimicrobial agent) สารต่อต้านการเกาะติด (Antifouling agent) cyclic peptide (Rosa *et al.*, 2003) neuroactive compound (Perovic *et al.*, 1998) และรงควัตถุชีวภาพหรือ biopigment (Osinga *et al.*, 2001)

วิธีการทดลอง

แบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล 8 สายพันธุ์ และน้ำทะเลได้รับการอนุเคราะห์จากสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา สำหรับอาหารเลี้ยงเชื้อที่ใช้คือ Modified Zobell medium (องค์ประกอบแสดงในภาคผนวก)

1. การพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลโดยใช้วิธีการศึกษาทางสัณฐานวิทยาด้วยกล้องจุลทรรศน์ ข้อมแกรม การศึกษาคุณสมบัติของแบคทีเรียในการใช้น้ำตาล การศึกษาคุณสมบัติของแบคทีเรียโดยใช้ชุดทดสอบทางการค้า (API test kit) และการศึกษาลำดับเบสของ 16s rDNA ด้วยเทคนิคด้าน DNA (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)
2. การศึกษาการผลิตรงควัตถุชีวภาพจากแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล และปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตรงควัตถุชีวภาพ (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)
3. การศึกษาชนิดและปริมาณของรงควัตถุชีวภาพที่ผลิตขึ้นจากแบคทีเรียแต่ละสายพันธุ์โดยใช้ Thin-layer chromatography (TLC) และ High performance liquid chromatography (HPLC) โดยใช้คอลัมน์แบบ C-18 (reverse phase column) (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)
4. การศึกษาการแยกรงควัตถุเพื่อให้ได้รงควัตถุบริสุทธิ์โดยเทคนิค semi-preparative HPLC และวิเคราะห์น้ำหนักโมเลกุลของสารรงควัตถุชีวภาพที่แยกได้โดยใช้เทคนิค Liquid chromatography-Mass spectrometry (LC-MS) และศึกษาคุณสมบัติของรงควัตถุชีวภาพ เช่น คุณสมบัติการละลาย การทนต่อกรดและด่าง และการทนต่อความร้อน เป็นต้น (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)
5. การศึกษาโครงสร้างของรงควัตถุชีวภาพที่แยกได้โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ต่างๆ เช่น Nuclear Magnetic Resonance (NMR) (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก)

ผลการทดลองและการวิจารณ์ผล

1. การพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล

การศึกษาลักษณะของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล ซึ่งได้แก่ สี การเคลื่อนที่ การติดสีแกรม การเจริญในอาหารกึ่งเหลว รูปร่างและขนาด แสดงในตารางที่ 1 แบคทีเรียมีสีเหลืองถึงส้ม แบคทีเรียติดสีแกรมลบทั้งหมด สำหรับรูปร่างของแบคทีเรียมีทั้งแบบกลม แบบแท่งสั้นและแบบแท่ง โดยมีขนาดแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการพบแบคทีเรียแกรมลบรูปแท่งในถิ่นที่อยู่อื่น (Olson *et al.* 2002; Chelossi *et al.* 2004) โดยพบว่าแบคทีเรียที่แยกได้จากฟองน้ำ *Petrosia ficiformis* ประมาณ 58% เป็นแบคทีเรียแกรมลบแบบแท่งสั้นและแท่งยาว ไม่สร้างสปอร์และมีสีเหลือง ส้ม แดง หรือน้ำตาล ใดๆก็ตามมีรายงานการพบแบคทีเรีย แกรมบวกแบบกลม *Micrococcus luteus* ที่แยกได้จากฟองน้ำ *Xestospongia* sp. บริเวณ New Caledonia และแบคทีเรียแกรมบวกแบบแท่ง *Bacillus* sp. ที่แยกได้จากฟองน้ำ *Sigmadocia fibulatus* บริเวณชายฝั่ง Tuticorin ในอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ (Bultel-Poncé *et al.* 1998; Anand *et al.* 2006)

ตารางที่ 1 ลักษณะพื้นฐานของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล

Strain	Color	Mobility	Gram stain	Growth*	Shape	Size (µm)	
						Length	Width
CHOB 06-6	Yellow	-	Negative	++	Short rod	2.2-2.3	0.9-1.1
CHOB 09-1	Brown	-	Negative	++	Rod	4.2-4.6	1.4
CHOB 14-2	Brown	-	Negative	++	Cocci	1.1-1.5	
MAKB 07-1	Brown	-	Negative	+++	Rod	5.2-6.2	1.1-1.2
MAKB 08-4	Yellow	+	Negative	+++	Short rod	2.1-2.4	1.0-1.2
MAKB 13-3	Pale orange	+	Negative	+++	Rod	3.4-3.6	1.1-1.9
KODA 19-6	Yellow	+	Negative	++	Short rod/cocci	1.3-1.5	1.3-1.7
SAMD 03-1	White	-	Negative	+	Rod	4.0-4.6	0.9-1.1

*on Modified Zobell semi solid medium

ผลการทดสอบความสามารถของแบคทีเรียในการใช้น้ำตาล 9 ชนิด แสดงในตารางที่ 2 แบคทีเรียบางสายพันธุ์ที่ไม่สามารถใช้น้ำตาลทุกชนิด แต่สามารถเจริญเติบโตได้ เช่น MAKB 13-3 แสดงว่าน้ำตาลเหล่านี้ถูกใช้ในการเจริญ แต่ผลผลิตที่ได้ไม่มีกรด ทำให้เปลี่ยนสีอาหารทดสอบ หรือแบคทีเรียสามารถผลิตกรดจากน้ำตาล และสามารถใช้กรดที่ผลิตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอาหารทดสอบ นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีสายพันธุ์ใดใช้น้ำตาลแลคโตสและเมลิไบโอส แสดงว่าทั้ง 8 สายพันธุ์ไม่ใช่ Enteric bacteria ที่มีความสามารถในการใช้น้ำตาลแลคโตส ทำให้ในการทดลองต่อไป ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ชุดทดสอบแบคทีเรียชนิด API 20 NE ซึ่งเป็นชุดทดสอบสำหรับแบคทีเรียแกรมลบที่ไม่ใช่ Enteric bacteria ในการพิสูจน์เอกลักษณ์แบคทีเรียทางชีวเคมีกับแบคทีเรียที่มีสีเด่นชัด ได้แก่ แบคทีเรียสายพันธุ์ KODA 19-6, CHOB 06-6 และ MAKB 08-4

ผลการทดสอบแบคทีเรีย 3 สายพันธุ์ด้วยชุดทดสอบ API 20 NE แสดงในตารางที่ 3 แบคทีเรียสายพันธุ์ KODA 19-6 จัดเป็น *Chryseomonas luteola* โดยมีความเหมือน (Identity) ถึง 99.9% ขณะที่แบคทีเรียสายพันธุ์ CHOB 06-6 จัดเป็น *Moraxella* spp. โดยมีความเหมือนเพียง 82.2% และแบคทีเรียสายพันธุ์ MAKB 08-4 จัดเป็น *Methylobacterium mesophilicum* โดยมีความเหมือนเพียง 81% นอกจากนี้มีรายงานเกี่ยวกับแบคทีเรีย *Chryseomonas luteola* หรือ *Pseudomonas luteola* เป็นแบคทีเรียก่อโรคในคนทำให้เกิดอาการ Septicemia, Meningitis และ Endocarditis (Chihab et al., 2003) ดังนั้นการพิสูจน์เอกลักษณ์โดยการศึกษาลำดับเบสของ 16s rDNA ด้วยเทคนิคด้าน DNA มีความจำเป็นในการบ่งชี้ถึงสายพันธุ์ของแบคทีเรีย

ตารางที่ 2 การใช้น้ำตาลของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล

Strain	Lactose	Sucrose	Mannitol	Mannose	Maltose	Galactose	Glucose	Fructose	Melbiose
CHOB 06-6	-	-*	-*	+	-*	-*	+	+	-*
CHOB 09-1	-	-	-	+/-	-*	-	+	+	-
CHOB 14-2	-	-	-	+	-	-	-	-	-
MAKB 07-1	-	-	+	+	-	-	-	+	-*
MAKB 08-4	-	-	+/-	-	-	-	-	-	-
MAKB 13-3	-*	-*	-*	-*	-*	-*	-*	-*	-*
KODA 19-6	-*	-*	-*	-*	-*	-*	-*	-*	-*
SAMD 03-1	-	-	+	+	-	+	+	+	-

หมายเหตุ

- + สามารถใช้น้ำตาลแล้วสร้างกรด
- ไม่สามารถสร้างกรด
- +/- ไม่สามารถสรุปได้
- * มีการเจริญ แต่ไม่เปลี่ยนน้ำตาลเป็นกรด

ตารางที่ 3 การพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลโดยชุดทดสอบทางการค้า (API 20 NE test kit)

Strain	Identification	%ID
KODA 19-6	<i>Chryseomonas luteola</i>	99.9
CHOB 06-6	<i>Moraxella</i> spp.	82.2
MAKB 08-4	<i>Methylobacterium mesophilicum</i>	81

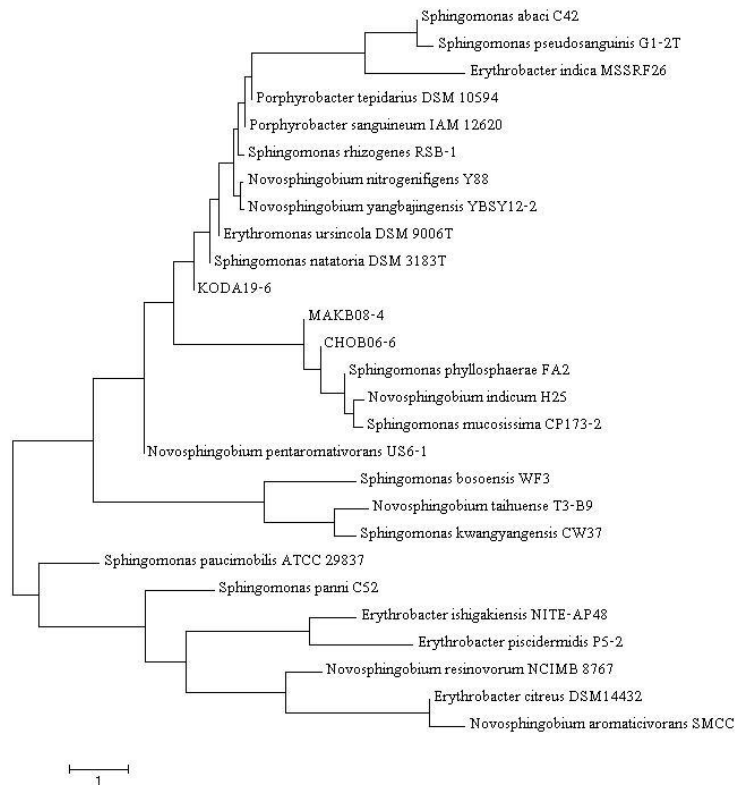
ผลการพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียทะเลที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำ 3 สายพันธุ์ (CHOB 06-6, KODA 19-6 และ MAKB 08-4) ด้วยลำดับเบสของยีน 16S rRNA โดยใช้ความยาวของลำดับเบสของแบคทีเรียสายพันธุ์ CHOB 06-6, KODA 19-6 และ MAKB 08-4 คือ 1450, 1450 และ 1448 คู่เบส ตามลำดับ และวิเคราะห์ลำดับเบสของเชื้อแบคทีเรียทั้ง 3 ในฐานข้อมูลของ EMBOSS pairwise alignment algorithms option และ EMBOSS needle method พบว่า ลำดับเบสของ CHOB 06-6 มีความใกล้เคียงกับ *Sphingomonas phyllosphaerae* FA2^T 88.8% (1334 bp/1502 bp) ลำดับเบสของ KODA 19-6 มีความใกล้เคียงกับ *Sphingomonas (Blastomonas) natatoria* DSM 3183^T 98.0% (1447 bp/1477 bp) และลำดับเบสของ MAKB 08-4 มีความใกล้เคียงกับ *Sphingomonas phyllosphaerae* FA2^T 89.0% (1322 bp/1485 bp) (ตารางที่ 4) ด้วย GenBank accession number ได้แก่ FJ999661, FJ999662 และ FJ843590 ตามลำดับ ทั้งนี้รูปที่ 1 แสดง

ตารางที่ 4 ผลการพิสูจน์เอกลักษณ์ของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับพองน้ำทะเล โดยการศึกษาลำดับเบสของยีน 16S rRNA

Strain	Identification
KODA 19-6	<i>Springomonas natatoria</i>
CHOB 06-6	<i>Springomonas phyllosphaerae</i>
MAKB 08-4	<i>Springomonas phyllosphaerae</i>

Phylogenetic tree ของแบคทีเรียทั้ง 3 สายพันธุ์ที่ถูกสร้างด้วยวิธี neighbor-joining method จะเห็นได้ว่าแบคทีเรียทั้งสามสายพันธุ์มีความเกี่ยวข้องกับแบคทีเรียในกลุ่ม α -Proteobacteria

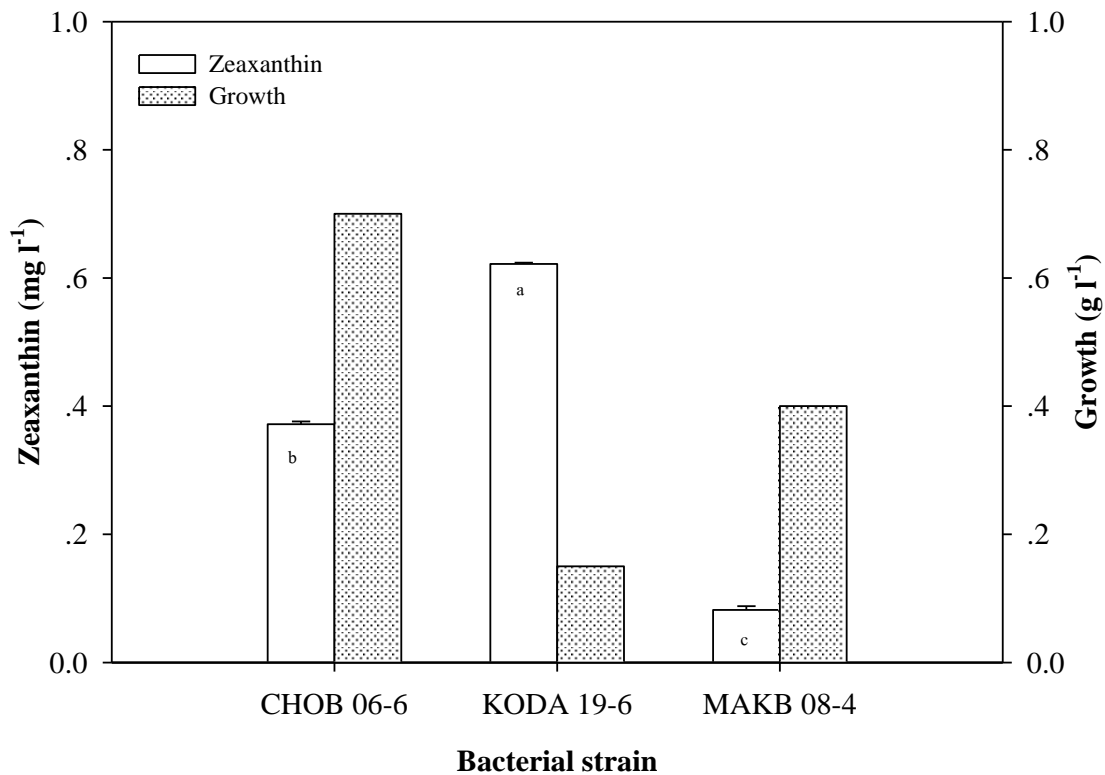
แบคทีเรีย *S. phyllosphaerae* FA2^T ถูกค้นพบครั้งแรกในการแยกได้จากบริเวณ phyllosphere ของพืชตระกูลถั่ว (legumous tree) ในประเทศอาร์เจนตินาในปี 2004 (Rivas *et al.*, 2004) แบคทีเรียนี้สร้างโคโลนีสีเหลืองบนอาหาร nutrient agar ซึ่งสอดคล้องกับแบคทีเรียสายพันธุ์ CHOB 06-6 และ MAKB 08-4 ที่สร้างโคโลนีสีเหลืองบนอาหาร modified Zobell agar เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ถิ่นที่อยู่ของแบคทีเรียสายพันธุ์ CHOB 06-6 และ MAKB 08-4 มีความแตกต่างกับแบคทีเรีย *S. phyllosphaerae* FA2^T สำหรับแบคทีเรียสายพันธุ์ KODA 19-6 มีถิ่นที่อยู่แตกต่างจาก *S. (Blastomonas) natatoria* DSM 3183^T ซึ่งถูกรายงานการค้นพบครั้งแรกในตัวอย่างน้ำจากสระว่ายน้ำ (Sly and Hargreaves, 1984) แต่มีผู้พบว่า แบคทีเรีย *S. (Blastomonas) natatoria* DSM 3183^T สร้างโคโลนีสีเหลืองและส้มซึ่งเป็นรงควัตถุในกลุ่มคาโรทีนอยด์ (Hiraishi *et al.*, 2000)

รูปที่ 1 Phylogenetic treeของแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับพองน้ำทะเล โดยการศึกษาลำดับเบสของยีน 16s rRNA

2. การศึกษาการผลิตรงควัตถุสีจากแบคทีเรีย

ผลการทดสอบเบื้องต้นและข้อมูลที่จะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 5 พบว่าแบคทีเรียทั้ง 3 สามารถผลิตสารสีซีแซนทีนอย่างน้อย 1 ชนิดจากรงควัตถุสีที่ผลิตขึ้น จึงแสดงผลของการผลิตสารสีซีแซนทีนจากแบคทีเรีย ซึ่งพบว่าแบคทีเรียสายพันธุ์ CHOB 06-6, KODA 19-6 และ MAKB 08-4 ผลิตสารสีซีแซนทีนดังแสดงในรูปที่ 2 แบคทีเรียสามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้ประมาณ 0.08 – 0.62 มิลลิกรัมต่อลิตร และพบว่าแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6 สามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้ดีที่สุดที่ 0.62 มิลลิกรัมต่อลิตร และให้ปริมาณมวลเซลล์น้อยที่สุดที่ 0.15 กรัมต่อลิตร จุลินทรีย์ที่ถูกค้นพบที่สามารถผลิตคาโรทีนอยด์โดยเฉพาะสารสีซีแซนทีน ได้แก่ สาหร่าย (*Neosporangium excentricum* และ *Spirulina* sp.) สาหร่ายขนาดเล็ก (*Dunaliella salina* และ *Microcystis aeruginosa*) ยีสต์สีแดง (*Xanthophyllomyces dendrohous* หรือ *Phaffia rhodozyma*) และ แบคทีเรีย (*Flavobacterium* sp., *Erwinia herbicola*, *Synechocystis* sp., *Zeaxanthinibacter enoshimensis* and *Mesoflavibacter zeaxanthinifaciens*) สำหรับแบคทีเรีย *Flavobacterium* sp. สามารถผลิตสารสีซีแซนทีนเป็นรงควัตถุหลัก (Sajilata *et al.*, 2008) โดยในอาหารที่มี yeast extract เป็นแหล่งคาร์บอนชนิดเดียวกัน *Flavobacterium* sp. สามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้ถึง 0.75 มิลลิกรัมต่อลิตรในเวลา 32 ชั่วโมง

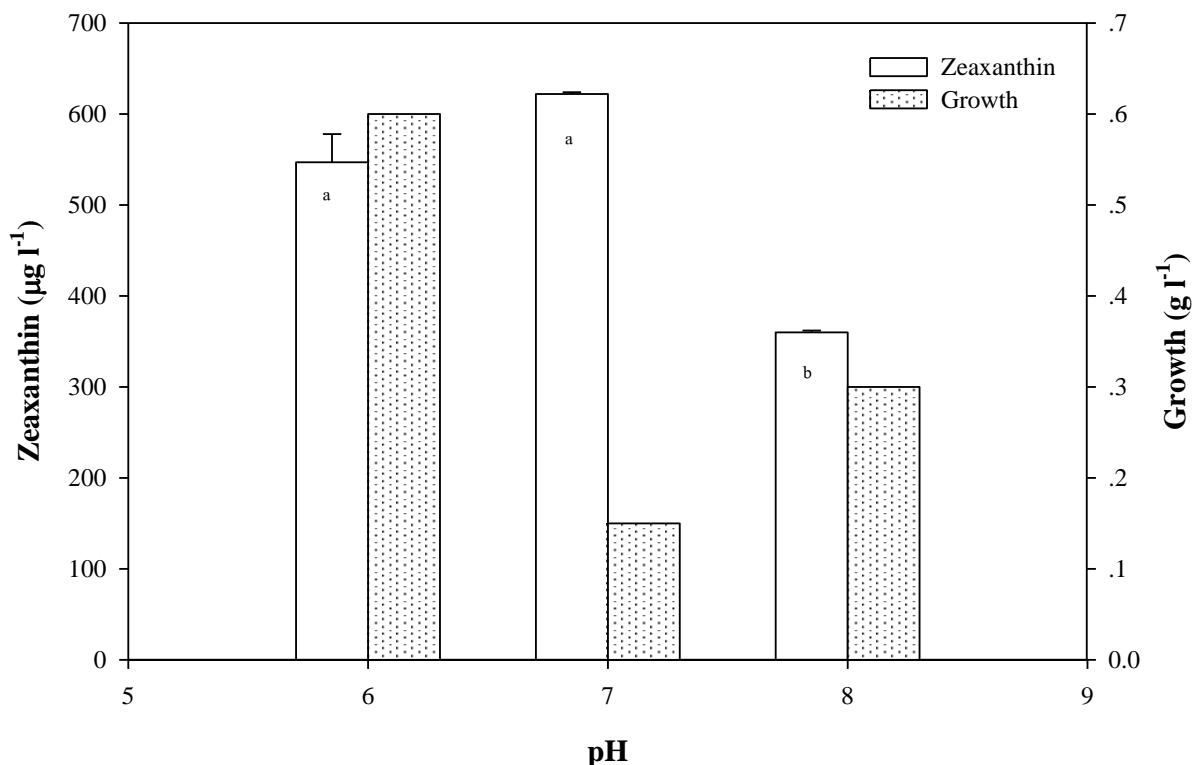
รูปที่ 2 การเจริญเติบโตและการผลิตซีแซนทีนของแบคทีเรียทะเลที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำในอาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell medium ที่ pH 7.6, อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เขย่าด้วยเครื่องเขย่าความเร็ว 120 รอบต่อนาทีเป็นเวลา 4 วัน

ตัวอักษร a, b และ c แทนข้อมูลที่แสดงความแตกต่างของตัวเลขอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($p < 0.05$)

(Alcantara and Sanchez, 1999) นอกจากนี้ Bhosale and Bernstein (2005) ยังพบว่า *Flavobacterium multivorum* ผลิตสารสีซีแซนทีนได้ถึง 1.6 มิลลิกรัมต่อกรัม อย่างไรก็ตาม มีการพัฒนาสายพันธุ์จุลินทรีย์โดยการทำให้เกิดการกลายพันธุ์ (mutation) และการตัดแต่งพันธุกรรม (genetic recombination) เพื่อให้จุลินทรีย์มีความสามารถในการผลิตสารสีซีแซนทีนเพิ่มมากขึ้น เช่น สายพันธุ์ขนาดเล็ก *Dunaliella salina* ที่ทำให้เกิดการกลายพันธุ์โดยใช้สารเคมี ethylmethyl sulfonate สามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้ถึง 6 มิลลิกรัมต่อกรัม (Jin et al., 2003) ในยีสต์สีแดง *Phaffia rhodozyma* ที่ผ่านการตัดแต่งพันธุกรรมสามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้สูงถึง 2.2 – 5.7 มิลลิกรัมต่อลิตร (Hoshino et al., 2004) นอกจากนี้แบคทีเรีย *Pseudomonas putida* ที่ผ่านการตัดแต่งพันธุกรรม สามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้สูงถึง 51 มิลลิกรัมต่อลิตร และหลังจากมีการเติม lecitin ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อ แบคทีเรียสามารถผลิตสารสีซีแซนทีนได้มากถึง 239 มิลลิกรัมต่อลิตร ดังนั้นแบคทีเรียทั้ง 3 สายพันธุ์ในงานวิจัยนี้ มีความสามารถในการผลิตสารสีซีแซนทีนต่ำกว่างานวิจัยข้างต้น เนื่องจากสายพันธุ์ของแบคทีเรีย สภาวะการเลี้ยง องค์ประกอบในอาหารเลี้ยงเชื้อและความต้องการสารอาหารของแบคทีเรีย

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตตรงควัตถุสีของแบคทีเรีย *Sphingomonas natatoria* KODA 19-6

ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นกรด-ด่างมีผลต่อการเจริญและการผลิตสีซีแซนทีนของแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6 ดังแสดงในรูปที่ 3 โดยแบคทีเรียสามารถผลิตสารสีซีแซนทีน

รูปที่ 3 ผลของความเป็นกรด-ด่าง (pH) ต่อการเจริญเติบโตและการผลิตสีซีแซนทีนของแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell medium ที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เขย่าด้วยเครื่องเขย่าความเร็ว 150 รอบต่อนาทีเป็นเวลา 4 วัน

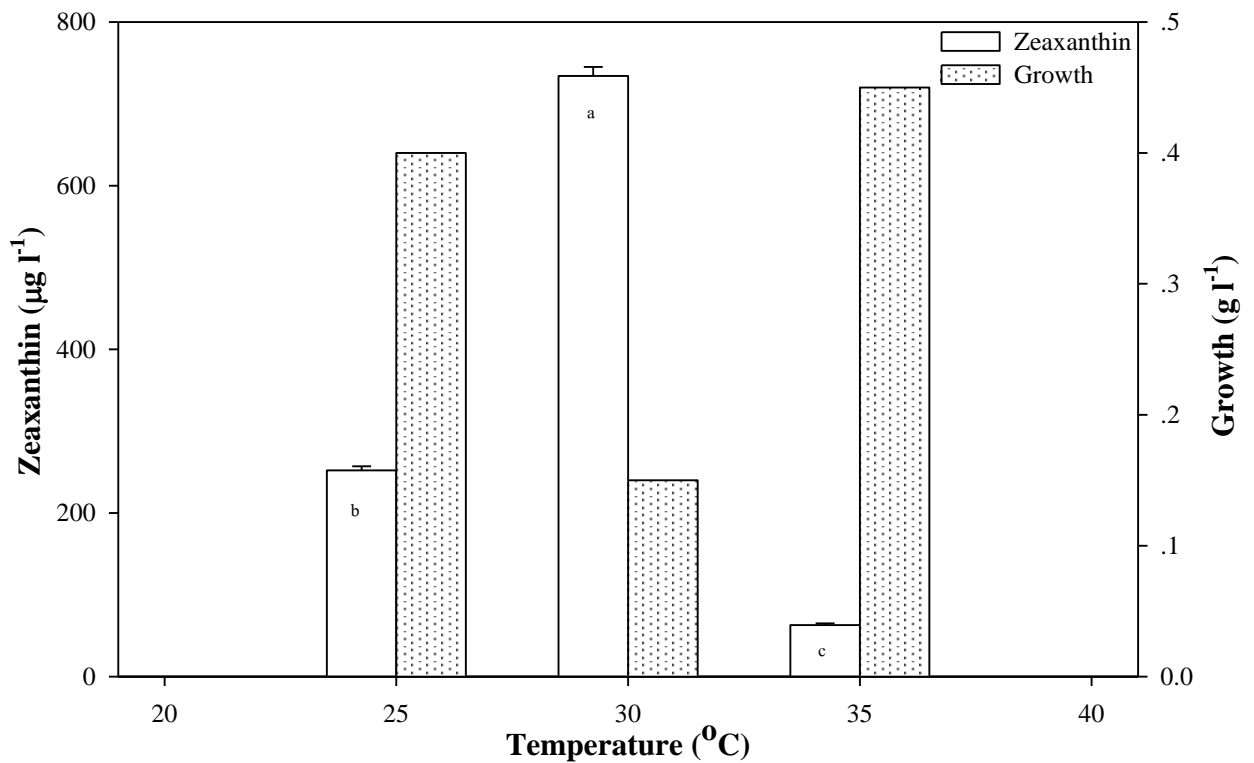
ตัวอักษร a และ b แทนข้อมูลที่แสดงความแตกต่างของตัวเลขอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($p < 0.05$)

สูงสุด (0.62 มิลลิกรัมต่อลิตรหรือ 4.1 มิลลิกรัมต่อกรัมน้ำหนักเซลล์แห้ง) ที่ pH 7.0 ในขณะที่แบคทีเรียผลิตมวลเซลล์สูงสุด (0.6 กรัมต่อลิตร) ที่ pH 6.0 ผลการทดลองมีความสอดคล้องกับรายงานของ Sarada และคณะ (2002) ที่พบว่า สาหร่ายขนาดเล็ก *Haematococcus pluvialis* สามารถผลิตสารสีแอสตาแซนทีนและมวลเซลล์สูงสุดที่ pH 7.0 และยีสต์สีแดง *Rhodotorula glutinis* สามารถผลิตคาโรทีนอยด์สูงสุดที่ pH 6.0 และผลิตมวลเซลล์สูงสุดที่ pH 6.5 (Aksu and Eren, 2007) สำหรับยีสต์สีแดง *Xanthophyllomyces dendrorhous* ที่สามารถผลิตสารสีแอสตาแซนทีนและมวลเซลล์ได้สูงสุดที่ pH 5.0 และ pH 6.0 ตามลำดับ (Hu *et al.*, 2006) โดยทั่วไป pH มีผลต่อการสังเคราะห์คาโรทีนอยด์ในเซลล์จุลินทรีย์เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องในการทำงานของเอนไซม์ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการ carotenogenesis และการเจริญของจุลินทรีย์

อุณหภูมิมีผลต่อการผลิตสารสีซีแซนทีนและการเจริญของแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6 ดังแสดงในรูปที่ 4 แบคทีเรียสามารถผลิตซีแซนทีนได้สูงสุดที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส โดยสามารถผลิตสารสีได้ถึง 0.73 มิลลิกรัมต่อลิตร หรือคิดเป็น 4.9 มิลลิกรัมต่อกรัมน้ำหนักเซลล์แห้ง และผลิตมวลเซลล์ต่ำสุดที่ 0.15 กรัมต่อลิตร ซึ่งคาดว่าอุณหภูมิที่ 30 องศาเซลเซียสมีความเหมาะสมต่อการทำงานของเอนไซม์ β -carotene hydroxylase ที่ทำหน้าที่เปลี่ยนเบต้าแคโรทีนไปเป็นสารสีซีแซนทีน โดยพบว่าสาหร่าย *Haematococcus pluvialis* ผลิตสารสีแอสตาแซนทีนสูงสุดที่อุณหภูมินี้ (Tjahjono *et al.*, 1994) อย่างไรก็ตามยีสต์สีแดง *Phaffia rhodozyma* สามารถผลิตสารสีแอสตาแซนทีนสูงสุดที่อุณหภูมิ 22 องศาเซลเซียส และเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น การผลิตสารสีแอสตาแซนทีนของยีสต์จะลดลงอย่างรวดเร็ว (Johnson and Lewis, 1979)

4. การศึกษาจลนศาสตร์การผลิตสารสีซีแซนทีนของแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6

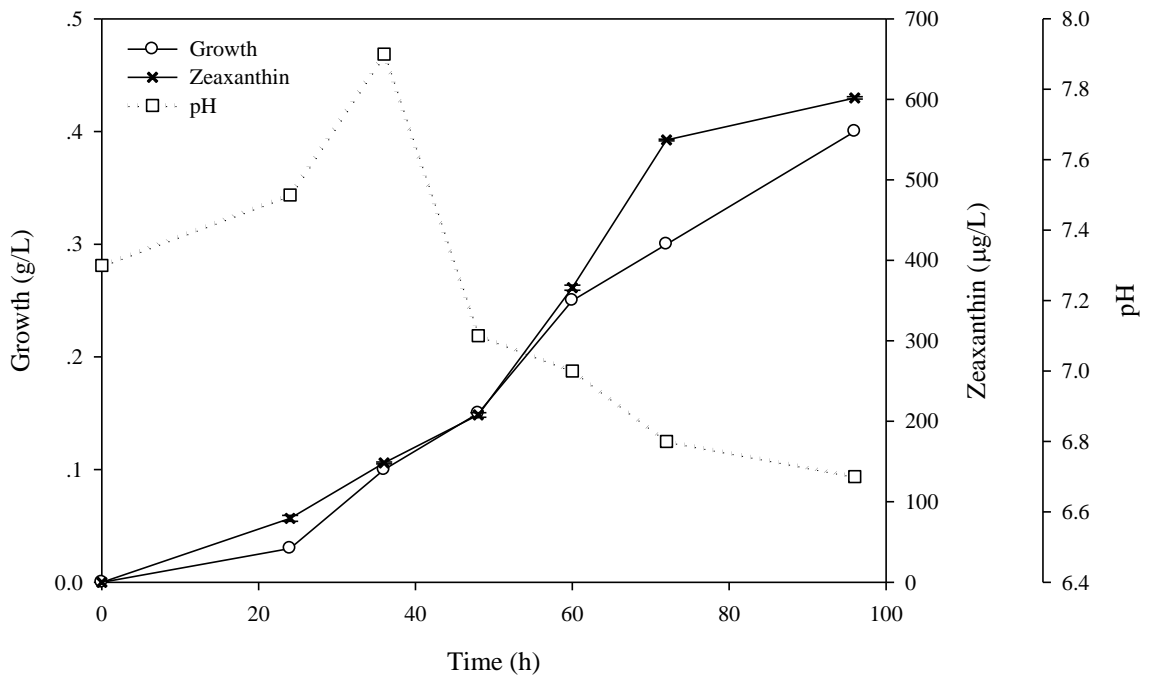
ผลการศึกษาจลนศาสตร์การผลิตสารสีซีแซนทีนของแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6 แสดงในรูปที่ 5 แบคทีเรียผลิตสารสีซีแซนทีนค่อนข้างช้า 2 วันแรกของการหมักและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึงชั่วโมงที่ 72 ของการหมัก หลังจากครบ 96 ชั่วโมงปริมาณสารสีซีแซนทีนที่ผลิตขึ้น 602 ไมโครกรัมต่อลิตร โดยมีอัตราการผลิตสารสีซีแซนทีน (Zeaxanthin productivity; Q_p) 6.27 ไมโครกรัมต่อลิตร-ชั่วโมง ($\mu\text{g/l}\cdot\text{h}$) สำหรับการเจริญของแบคทีเรีย พบว่า แบคทีเรียเข้าสู่ log phase ตั้งแต่ชั่วโมงที่ 24 จนถึงชั่วโมงที่ 60 โดยมีอัตราการเจริญจำเพาะสูงสุด (Maximum specific growth rate; μ_{max}) ที่ 0.06 ต่อชั่วโมง (h^{-1}) ผลการศึกษาแสดงว่าแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA19-6 ผลิตสารสีซีแซนทีนแบบ growth associated ซึ่งสอดคล้องกับแบคทีเรีย *Flavobacterium multivorum* ผลิตสารสีซีแซนทีนควบคู่ไปกับการเจริญจากรายงานของ Bhosale and Bernstein (2004) เช่นเดียวกับสาหร่าย *Chlorella zofingiensis* ที่เจริญภายใต้สภาวะ heterotrophic condition ในที่มืดและผลิตสารสีแอสตาแซนทีนแบบ growth associated (Wang and Peng, 2008) อย่างไรก็ตาม Fang และ Cheng (1993) รายงานว่า ยีสต์สีแดง *Phaffia rhodozyma* NCHU-FS301 ผลิตสารสีแอสตาแซนทีนได้ทั้งแบบ growth associated และ non-growth associated เมื่อเลี้ยงในอุณหภูมิที่ต่างกัน นอกจากนี้รายงานของ Margalith (1999) และ Boussiba (2000) แสดงว่าสาหร่าย *Haematococcus pluvialis* ผลิตสารสีแอสตาแซนทีนแบบ non-growth associated

รูปที่ 4 ผลของอุณหภูมิต่อการเจริญเติบโตและการผลิตซีแซนทีนของแบคทีเรีย *S. natatoria* KODA 19-6 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell medium ที่ pH 7.0 เขย่าด้วยเครื่องเขย่าความเร็ว 150 รอบต่อนาทีเป็นเวลา 4 วัน

ตัวอักษร a, b และ c แทนข้อมูลที่แสดงความแตกต่างของตัวเลขอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($p < 0.05$)

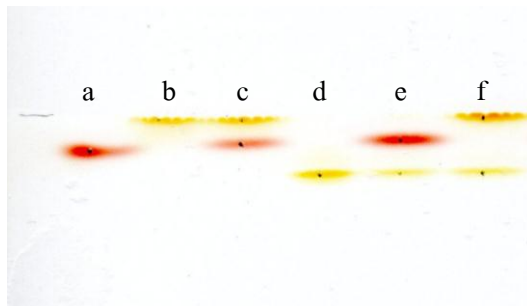
ปัจจุบันการตัดแต่งเมตาบอลิซึม (Metabolic engineering) ในแบคทีเรียเป็นที่นิยมใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตเพิ่มผลผลิตของคาโรทีนอยด์ อาทิ แบคทีเรีย *Escherichia coli* DH5 α ที่ผ่านการตัดแต่งพันธุกรรมสามารถให้ผลผลิตเบต้าแคโรทีนได้ในอัตรา (β -carotene productivity; Q_p) 9.8 มิลลิกรัมต่อลิตร-ชั่วโมง ($\mu\text{g/l}\cdot\text{h}$) และมีอัตราการเจริญจำเพาะสูงสุด (Maximum specific growth rate; μ_{max}) 0.48 ต่อชั่วโมง (h^{-1}) เมื่อเลี้ยงในอาหารที่เติมกลีเซอรอล ที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส (Kim *et al.*, 2009a) นอกจากนี้ *E.coli* ที่ผ่านการตัดแปลงเมตาบอลิซึมสามารถผลิตไลโคปีนได้สูงถึง 260 มิลลิกรัมต่อลิตรภายในเวลา 60 ชั่วโมง (Kim *et al.*, 2009b)

รูปที่ 5 จลนศาสตร์การผลิตซีแซนทีนจากแบคทีเรีย *S.natatoria* KODA 19-6 ภายใต้สภาวะที่เหมาะสม (pH 7.0 อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เขย่าที่ 150 รอบต่อนาที)

5. การศึกษาชนิดของรงควัตถุชีวภาพจากแบคทีเรีย

ผลการทดสอบรงควัตถุชีวภาพเบื้องต้น โดย TLC แสดงดังรูปที่ 6 จะเห็นว่าสารสกัดจากแบคทีเรีย *S.natatoria* KODA 19-6 ไม่สามารถแยกได้โดยใช้เทคนิคนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาวะแยกไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า สารสกัดที่ได้ ไม่ใช่สารสีแอสตาแซนทีน เนื่องจากมีสีที่แตกต่างกัน และไม่ใช้เบต้าแคโรทีน เนื่องจากระยะเคลื่อนที่ได้ไม่เท่ากัน (ตารางที่ 5) การแยกโดยใช้เทคนิค HPLC จึงมีความจำเป็นเพื่อนำมาใช้ในการแยกและวิเคราะห์รงควัตถุชีวภาพ

รูปที่ 6 TLC chromatogram ของ (a) รงควัตถุมาตรฐานแอสตาแซนทีน (b) เบต้าแคโรทีน (c) รงควัตถุมาตรฐานผสมของแอสตาแซนทีนและเบต้าแคโรทีน (d) รงควัตถุชีวภาพที่สกัดจากแบคทีเรีย *S.natatoria* KODA 19-6 (e) รงควัตถุมาตรฐานแอสตาแซนทีนผสมกับรงควัตถุชีวภาพที่สกัดจากแบคทีเรีย และ (f) รงควัตถุมาตรฐานเบต้าแคโรทีนผสมกับรงควัตถุชีวภาพที่สกัดจากแบคทีเรีย

ตารางที่ 5 ระยะทางในการเคลื่อนที่ของรงควัตถุชีวภาพที่สกัดจากแบคทีเรียและรงควัตถุมาตรฐาน

Solution	Distance (cm)	R _f
Solvent	11	1
Astaxanthin	10.5	0.95
β-carotene	10.9	0.99
KODA 19-6 extract	10.2	0.93

รูปที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์รงควัตถุชีวภาพโดยใช้เทคนิค HPLC จะเห็นได้ว่าแบคทีเรียทั้ง 3 สายพันธุ์ผลิตรงควัตถุชีวภาพได้อย่างน้อย 3 ชนิดโดยมีเวลาคงค้างที่ประมาณ 2.70, 3.10 และ 3.30 นาที อย่างไรก็ตามแบคทีเรีย MAKB08-4 สามารถผลิตรงควัตถุชีวภาพชนิดอื่นที่นอกเหนือจาก 3 ชนิดดังกล่าวซึ่งมีเวลาคงค้างที่ประมาณ 2.00 นาที

เมื่อเปรียบเทียบเวลาคงค้างของรงควัตถุชีวภาพจากแบคทีเรียทั้ง 3 ชนิดเทียบกับรงควัตถุมาตรฐาน แอสตาแซนทีนและซีแซนทีนพบว่าเวลาคงค้างของรงควัตถุชีวภาพที่ 2.70 และ 3.30 นาที มีความใกล้เคียงกับเวลาคงค้างของรงควัตถุมาตรฐานแอสตาแซนทีนและซีแซนทีน ตามลำดับ อย่างไรก็ตามเมื่อทำการวิเคราะห์ UV-Visible Spectrum (190-800 nm) ของรงควัตถุชีวภาพจากแบคทีเรียทุกชนิด พบว่ารงควัตถุชีวภาพที่เวลาคงค้าง 2.70 นาที มี Spectrum แตกต่างไปจาก Spectrum ของสารสีแอสตาแซนทีนอย่างสิ้นเชิง สำหรับรงควัตถุชีวภาพที่เวลาคงค้าง 3.30 นาที มีความคล้ายกับ Spectrum ของสารสีซีแซนทีน สำหรับรงควัตถุชีวภาพอื่น ๆ ของแบคทีเรียทั้ง 3 สายพันธุ์คาดว่าน่าจะเป็นอนุพันธ์ของสารสีซีแซนทีน

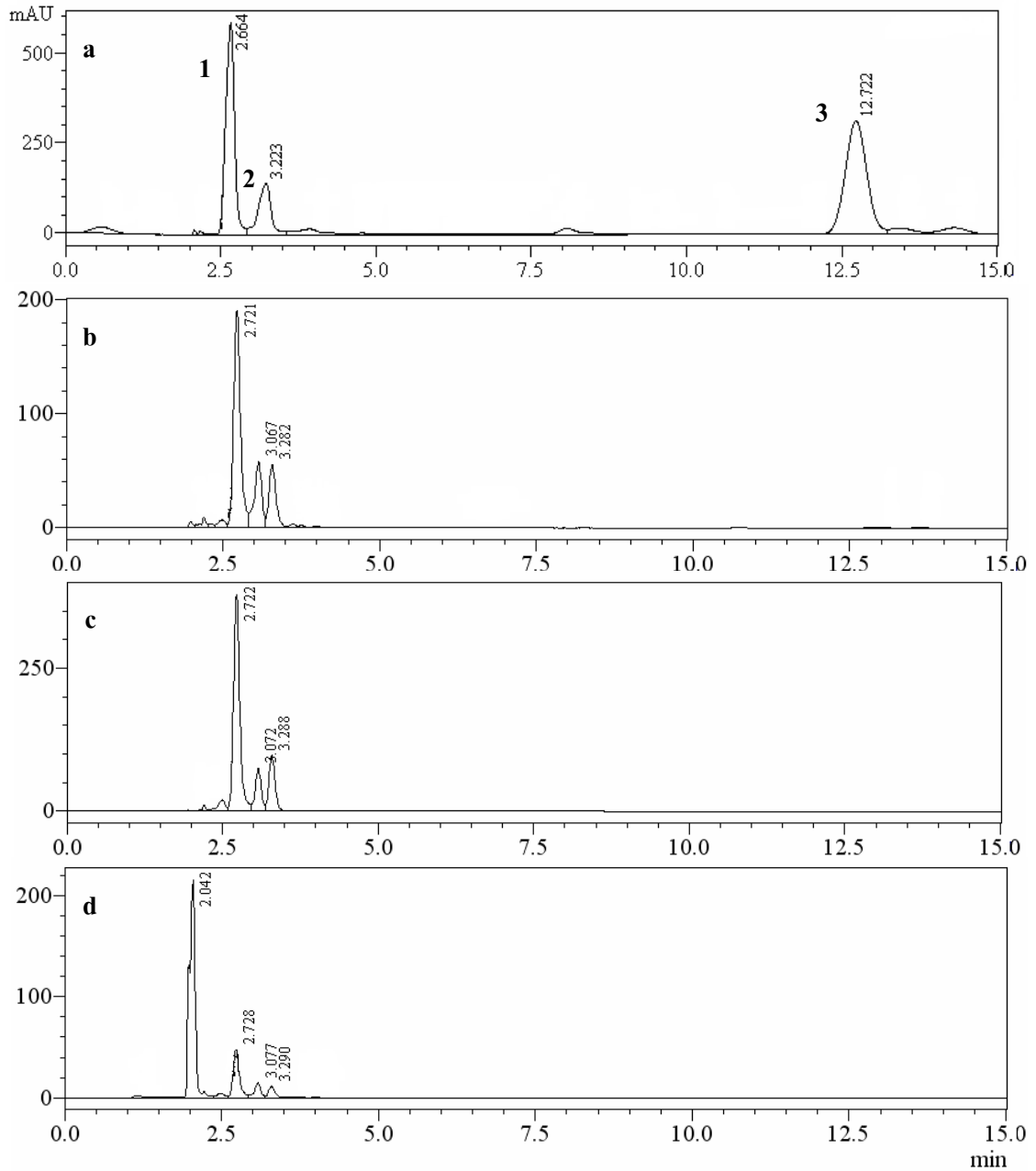
6. การวิเคราะห์น้ำหนักโมเลกุลและโครงสร้างโมเลกุลของรงควัตถุชีวภาพ

เนื่องจากรงควัตถุชีวภาพที่ผลิตขึ้นจากแบคทีเรีย *S.natatoria* KODA 19-6 มีปริมาณไม่มากและสูญเสียรงควัตถุชีวภาพอย่างมากในระหว่างการทำให้บริสุทธิ์ จึงไม่สามารถวิเคราะห์น้ำหนักโมเลกุลและโครงสร้างโมเลกุลของสารสีซีแซนทีนและสารสีอื่น ๆ ที่แยกได้จากรงควัตถุชีวภาพของแบคทีเรีย (รูปที่ 7c) โดยใช้เทคนิค Mass Spectrometry (MS) และ Nuclear Magnetic Resonance (NMR) ตามลำดับ อย่างไรก็ตามสารสีซีแซนทีนมีสูตรโมเลกุล $C_{40}H_{56}O_2$ และมีมวลโมเลกุล 568.88 ดาลตัน (Aman *et al*, 2005; Dachtler *et al*, 2001)

7. การศึกษาคุณสมบัติของรงควัตถุชีวภาพ

เนื่องจากสารสีซีแซนทีนจากแบคทีเรีย *S.natatoria* KODA 19-6 ยังไม่สามารถทำให้บริสุทธิ์ จึงไม่สามารถศึกษาคุณสมบัติของสารสีซีแซนทีน อย่างไรก็ตามสารนี้ไม่สามารถละลายในน้ำ แต่ละลายได้ดีในตัวทำละลายชนิดต่าง ๆ อาทิ methanol, ethanol, chloroform, DMSO, dichloromethane, acetone, ethyl ether และ tetrahydrofuran และละลายได้น้อยในตัวทำละลาย อาทิ hexane และ petroleum ether (Craft and Soares, 1992) นอกจากนี้สารสีซีแซนทีนไม่สามารถทนกรดและด่างได้ดึ้นัก และมีการเปลี่ยนสีเมื่อ pH เปลี่ยนแปลง (Sajilata *et al*, 2008) สำหรับการคงตัวต่ออนุมูลจากรายงานของ Hurst *et al* (2004) พบว่าสารสี

ซีแซนทีนมีความเสถียรที่อุณหภูมิ 37°C แต่ไม่สามารถคงตัวที่อุณหภูมิสูงและอุณหภูมิมิผลต่อปริมาณสารซีแซนทีนและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสารซีแซนทีน (isomerization) และแสงมีผลต่อการออกซิเดชันของสารสี

รูปที่ 7 HPLC โครมาโตแกรมของ (a) รงควัตถุมาตรฐาน: 1 astaxanthin, 2 zeaxanthin, 3 β -carotene และ รงควัตถุชีวภาพที่สกัดจาก (b) แบคทีเรีย CHOB 06-6 (c) แบคทีเรีย KODA 19-6 (d) แบคทีเรีย MAKB08-4

สรุปผลการทดลอง

งานวิจัยนี้เป็นงานแรกในการค้นพบแบคทีเรีย *Sphingomonas phyllosphaerae* และแบคทีเรีย *Sphingomonas natatoria* อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเลและผลิตตรงควัตถุชีวภาพในกลุ่มคาร์โบนินอยด์ที่ประกอบด้วยสารสีซีแซนทีนและอนุพันธ์ของสารสีซีแซนทีน ทั้งนี้แบคทีเรีย *Sphingomonas natatoria* KODA 19-6 สามารถในการผลิตสารสีซีแซนทีนสูงสุด 4.1 มิลลิกรัมต่อกรัมน้ำหนักเซลล์แห้ง ในอาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell medium นอกจากนี้ความเป็นกรด-ด่างและอุณหภูมิมีผลต่อการผลิตสารสีซีแซนทีนของแบคทีเรียดังกล่าว โดยแบคทีเรียผลิตสารสีซีแซนทีนได้ดีที่ pH 7.0 (0.62 มิลลิกรัมต่อลิตร หรือ 4.1 มิลลิกรัมต่อกรัมน้ำหนักเซลล์แห้ง) และอุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส (0.73 มิลลิกรัมต่อลิตร หรือ 4.9 มิลลิกรัมต่อกรัมน้ำหนักเซลล์แห้ง) และแบคทีเรียมีอัตราการเจริญจำเพาะสูงสุด (μ_{max}) ที่ 0.06 ต่อชั่วโมง (h^{-1}) และมีอัตราการผลิตสารสีซีแซนทีน (Q_p) ที่ 6.27 ไมโครกรัมต่อลิตรชั่วโมง ($\mu g/l-h$)

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ยังคงมีเรื่องที่ควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตตรงควัตถุชีวภาพด้วยวิธีการตัดแต่งพันธุกรรมของแบคทีเรียหรือการปรับปรุงสภาวะการเลี้ยงและอาหารเลี้ยงเชื้อให้มีความเหมาะสมสำหรับการผลิตตรงควัตถุชีวภาพ
2. การศึกษาการใช้วัสดุเหลือทิ้งที่มีประสิทธิภาพในการเลี้ยงแบคทีเรียเพื่อผลิตตรงควัตถุชีวภาพ
3. การศึกษาโครงสร้างและขนาดโมเลกุลของรงควัตถุชีวภาพอื่น ๆ ที่แบคทีเรียแต่ละสายพันธุ์ผลิตขึ้น
4. การศึกษาความปลอดภัยและการประยุกต์ใช้รงควัตถุชีวภาพที่ผลิตได้ในผลิตภัณฑ์อาหารคนและอาหารสัตว์ รวมถึงเครื่องสำอางต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- Aksu, Z. and Eren, A.T. (2007) Production of carotenoids by the isolated yeast of *Rhodotorula glutinis*. *Biochemical Engineering Journal* 35: 107 – 113.
- Alcantara, S. and Sanchez, S. (1999) Influence of carbon and nitrogen sources on *Flavobacterium* growth and zeaxanthin biosynthesis. *Journal of Industrial Microbiology and Biotechnology* 23: 697 – 700.
- Aman R., Biehl J., Carle R., Conrad J., Beifuss and Schieber A. (2005) Application of HPLC coupled with DAD, APci-MS and NMR to the analysis of lutein and zeaxanthin stereoisomers in thermally processed vegetables. *Food Chemistry* 92:753-763.
- Anand, T.P., Bhat, A.W., Shouche, Y.S., Roy, U., Siddharth, J. and Sarma, S.P. (2006) Antimicrobial activity of marine bacteria associated with sponges from the waters off the coast of South East India. *Microbiological Research* 161: 252 – 262.
- Asker, D., Beppu, T. and Ueda, K. (2007a) *Zeaxanthinibacter enoshimensis* gen. nov., sp. nov., a novel zeaxanthin-producing marine bacterium of the family Flavobacteriaceae, isolated from seawater off Enoshima Island, Japan. *International Journal of Systematic and Evolutionary Microbiology* 57: 837 – 843.
- Asker, D., Beppu, T. and Ueda, K. (2007b) *Mesoflavibacter zeaxanthinifaciens* gen. nov., sp. nov., a novel zeaxanthin-producing marine bacterium of the family Flavobacteriaceae. *Systematic and Applied Microbiology* 30: 291 – 296.
- Berry, A., Janssens, D., Humbelin, M., Jore, J.P., Hoste, B., Cleenwerck, I., Vancanneyt, M., Bretzel, W., Mayer, A.F., Lopes-Ulibarri, R., Shanmugam, B., Swings, J. and Pasamontes, L. (2003) *Paracoccus zeaxanthinifaciens* sp. nov., a zeaxanthinproducing bacterium. *International Journal of Systematic and Evolutionary Microbiology* 53: 231 – 238.
- Bhosale, P. and Bernstein, P. (2004) β -Carotene production by *Flavobacterium multivorum* in the presence of inorganic salts and urea. *Journal of Industrial Microbiology and Biotechnology* 31: 565 – 571.
- Bhosale, P. and Bernstein, P. (2005) Microbial xanthophylls. *Applied Microbiology and Biotechnology* 68: 445 – 455.
- Boussiba, S. (2000) Carotenogenesis in the green alga *Haematococcus phувialis*: Cellular physiology and stress response. *Physiologia Plantarum* 108: 111 – 117.
- Bultel-Poncé, V., Cécile, D., Jean-Pascal, B., Claude, C. and Michèle, G. (1998) Metabolites from the sponge-associated bacterium *Micrococcus luteus*. *Journal of Marine Biotechnology* 6: 233 – 236.

- Buzzini, P. and Martini, A. (1999) Production of Carotenoids by Strains of *Rhodotorula glutinis* Cultured in Raw Materials of Agro-Industrial Origin. *Bioresource Technology* 71: 41-44.
- Chelossi, E., Milanese, M., Milano, A., Pronzato, R. and Riccardi, G. (2004) Characterisation and antimicrobial activity of epibiotic bacteria from *Petrosia ficiformis* (Porifera, Demospongiae). *Journal of Experimental Marine Biology and Ecology* 309: 21 - 33.
- Chihab, W., Alaoui, A.S. and Amar, M. (2004) *Chryseomonas luteola* identified as the source of serious infections in a Moroccan University Hospital. *Journal of Clinical Microbiology* 42(4): 1837 – 1839.
- Craft N.E. and Soares J.H. (1992) Relative solubility, stability and absorptivity of lutein and α -carotene in organic solvent. *Journal of Agricultural and Food Chemistry* 40: 431-434.
- Dachtler M., Glaser T., Kohler K. and Albert K. (2001) Combined HPLC-MS and HPLC-NMR on-line coupling for the separation and determination of lutein and zeaxanthin stereoisomers in spinach and in retina. *Analytical Chemistry* 73:667-674.
- Dufosse, L., Galaup, P., Yaron, A., Arad, S.M., Blanc, N., Murthy, K.N.C. and Ravishankar, G.A. (2005) Microorganisms and Microalgae as Sources of Pigments for Food Use: A Scientific Oddity or an Industrial Reality. *Trends in Food Science and Technology* 16: 389 – 406.
- Erdogrul, O. and Azirak, S. (2005) A Review on the Red Yeast Rice (*Monascus purpureus*). *KSU Journal of Science and Engineering* 8: 10-15.
- Fang, T.J. and Cheng, Y.S. (1993) Improvement of astaxanthin production by *Phaffia rhodozyma* through mutation and optimization of culture conditions. *Journal of Fermentation and Bioengineering* 75: 466 – 469.
- Goodwin, T.W. (1984) *The Biochemistry of the Carotenoids*, 2nd ed., London, Richard Clay, 224p.
- Hejazi, M.A. and Wijffels, R.H. (2003) Effect of Light Intensity on β -carotene Production and Extraction by *Dunaliella salina* in Two-phase Bioreactors. *Biomolecular Engineering* 20: 171 – 175.
- Hiraishi, A., Kuraishi, H. and Kawahara, K. (2000) Emendation of the description of *Blastomonas natatoria* (Sly 1985) Sly and Cahill 1997 as an aerobic photosynthetic bacterium and reclassification of *Erythromonas ursincola* Yurkov *et al.* 1997 as *Blastomonas ursincola* comb. nov. *International Journal of Systematic and Evolutionary Microbiology* 50: 1113 – 1118.
- Holmström, C., Egan, S., Franks, A., McCloy, S. and Kjelleberg, S. (2002) Antifouling activities expressed by marine surface associated *Pseudoalteromonas* species. *FEMS Microbiology Ecology* 41: 47 – 58.
- Hoshino, T., Ojima, K. and Setoguchi, Y. (2004) Production of zeaxanthin by recombinant *Phaffia rhodozyma* strain. WO Patent 2004/029275

- Hu, Z.C., Zheng, Y.G., Wang, Z. and Shen, Y.C. (2006) pH control strategy in astaxanthin fermentation bioprocess by *Xanthophyllomyces dendrorhous*. *Enzyme and Microbial Technology* 39: 586 – 590.
- Hundle, B.S., O'Brien, D.A., Beyer, P., Kleinig, H. and Hearst, J.E. (1993) *In vitro* expression and activity of lycopene cyclase and beta-carotene hydroxylase from *Erwinia herbicola*. *FEBS Letters* 315: 329 – 334.
- Hurst J.S., Contreras J.E., Siems W.G. and Van Kujik F.J. (2004) Oxidation of carotenoids by heat and tobacco smoke. *Biofactors* 20: 23-35.
- Jin, E.S., Feth, B. and Melis, A. (2003) A mutant of the green alga *Dunaliella salina* constitutively accumulates zeaxanthin under all growth conditions. *Biotechnology and Bioengineering* 81: 115 – 124.
- Johnson, E.A. and Lewis, M.J. (1979) Astaxanthin formation by the yeast *Phaffia rhodozyma*. *Journal of General Microbiology* 115: 173 – 183.
- Jyonouchi, H., Sun, S., Mizokami, M., and Gross, M.D. (1996) Effect of Various Carotenoids on Clone, Effectorstage T-helper Cell Activity. *Nutrition and Cancer* 26: 313 – 324.
- Kefalas, E., Catharios, J.C. and Miliou, H. (2003) Bacteria Associated with the Sponge *Spongia officinalis* as Indicators of Contaminations. *Ecological Indicators* 2: 339-343.
- Kim, J.H., Kim, S.W., Nguyen, D.Q.A., Li, H., Kim, S.B., Seo, Y.G., Yang, J.K., Chung, I.Y., Kim, D.H. and Kim, C.J. (2009a) Production of β -carotene by recombinant *Escherichia coli* with engineered whole mevalonate pathway in batch and fed-batch cultures. *Biotechnology and Bioprocess Engineering* 14: 559 – 564.
- Kim, S.W., Kim, J.B., Ryu, J.M., Jung, J.K. and Kim, J.H. (2009b) High-level production of lycopene in Kimmetabolically engineered *E.coli*. *Process Biochemistry* 44: 899 – 905.
- Kim, S.W., Seo, W.T. and Park, Y.H. (1997) Enhanced Synthesis of Trisporic Acid and β -carotene Production in *Blakeslea trispora* by Addition of a Non – Ionic Surfactant, Span 20. *Journal of Fermentation and Bioengineering* 84: 330 – 332.
- Lagarde, D., Beuf, L. and Vermaas, W. (2000). Increased production of zeaxanthin and other pigments by application of genetic engineering techniques to *Synechocystis* sp. strain PCC 6803. *Applied and Environmental Microbiology* 66: 64 – 72.
- Lee, P.C., Momen, A.Z.R., Mijts, B.N. and Dannert, C.S. (2003) Biosynthesis of Structurally Novel Carotenoids in *Escherichia coli*. *Chemistry and Biology*. 10: 453 – 462.
- Macrae, R., Robinson. R.K., and Sandler, M.J. (1993) *Encyclopedia of Food Science Food Technology and Nutrition : Carotenoids*, London, Alden Press, pp. 707 – 718.

- Margalith, P.Z. (1992) Pigment Microbiology : The Carotenoid Pigment. Chapman and Hall, London.
- Margalith, P.Z. (1999) Production of ketocarotenoids by microalgae. Applied Microbiology and Biotechnology 51: 431 – 438.
- Nishino, H., Murakoshi, M., Ii, T., Takemura, M., Kuchide, M., Kanazawa, M., Mou, X.Y., Wada, S., Masuda, M., Ohsaka, Y., Yogosawa, S., Satomi, Y. and Jinno, K. (2002) Carotenoids in cancer chemoprevention. Cancer and Metastasis Reviews 21: 257 – 264.
- Olson, J.B., Harmody, D.K. and McCarthy, P.J. (2002) α -Proteobacteria cultivated from marine sponges display branching rod morphology. FEMS Microbiology Letters 211: 169 – 173.
- Osinga, R., Armstrong, E., Burgess, J.G., Hoffmann, F., Reitner, J. and Kindel, G.S. (2001) Sponge–microbe associations and their importance for sponge bioprocess engineering. Hydrobiologia 461: 55 – 62.
- Parajo, J.C., Santos, V., Vazquez M. and Cruz J.M. (1997) Production of Carotenoids by *Xanthophyllomyces dendrorhous* Growing on Enzymatic Hydrolysates of Prehydrolysed Wood. Food Chemistry 60: 347-355.
- Perovic, S., Wichels, A., Schutt, C., Gerdt, G., Pahler, S., Steffen, R. and Muller, W.E.G. (1998) Neuroactive compounds produced by bacteria from the marine sponge *Halichondria panicea*: activation of the neuronal NMDA receptor. Environmental Toxicology and Pharmacology 6: 125 – 133.
- Rivas, R., Abril, A., Trujillo, M.E., Velázquez, E. (2004) *Sphingomonas phyllosphaerae* sp. nov., from the phyllosphere of *Acacia caven* in Argentina. International Journal of Systematic and Evolutionary Microbiology 54: 2147 – 2150.
- Rosa, S.D., Mitova, M. and Tommonaro, G. (2003) Marine bacteria associated with sponge as source of cyclic peptides. Biomolecular Engineering 20: 311 – 316.
- Sajilata, M.G., Singhal, R.S. and Kamat, M.Y. (2008) The carotenoid pigment zeaxanthin-A review. Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety 7: 29 – 49.
- Sarada, R., Tripathi, U. and Ravishankar, G.A. (2002) Influence of stress on astaxanthin production in *Haematococcus pluvialis* grown under different culture conditions. Process Biochemistry 37: 623 – 627.
- Sly, L.I. and Hargreaves, M.H. (1984) Two unusual budding bacteria isolated from a swimming pool. Journal of Applied Bacteriology 56: 479 – 786.
- Stafsnes, M.H., Josefsen, K.D., Kildahl-Andersen, G., Valla, S., Ellingsen, T.E. and Bruheim, P. (2010) Isolation and characterization of marine pigmented bacteria from Norwegian coastal waters

- and screening for carotenoids with UVA-blue light absorbing properties. *Journal of Microbiology* 48: 16 – 23.
- Tamura, K., Dudley, J., Nei, M., Kumar, S. (2007) MEGA4: Molecular Evolutionary Genetics Analysis (MEGA) software version 4.0. *Molecular Biology and Evolution* 24: 1596 – 1599.
- Thiel, V. and Imhoff, J.F. (2003) Phylogenetic identification of bacteria with antimicrobial activities isolated from Mediterranean sponges. *Biomolecular Engineering* 20: 421 – 423.
- Tjahjono, A.E., Hayama, Y., Kakizono, T., Terada, Y., Nishio, N., Nagai, S. (1994) Hyper-accumulation of astaxanthin in green alga *Haematococcus pluvialis* at elevated temperatures. *Biotechnology Letters* 16: 133 – 138.
- Wang, Y. and Peng, J. (2008) Growth-associated biosynthesis of astaxanthin in heterotrophic *Chlorella zofingiensis* (Chlorophyta). *World Journal of Microbiology and Biotechnology* 24: 1915 – 1922.
- Webb, V.L. and Maas, E.W. (2002) Sequence analysis of 16S rRNA gene of cyanobacteria associated with the marine sponge *Mycale (Carmia) hentscheli*. *FEMS Microbiology Letters* 207: 43 – 47.
- Webster, N.S., Wilson, K.J., Blackall, L.L. and Hill, R.T. (2001) Phylogenetic diversity of bacteria associated with the marine sponge *Rhopaloeides odorabile*. *Applied and Environmental Microbiology* 67: 434 – 444.
- Yokohama, A. and Miki, W (1995) Composition and Presumed Biosynthetic Pathway of Carotenoids in the Astaxanthin-Producing Bacterium *Agrobacterium aurantiacum*. *FEMS Microbiology Letters*. 128: 139-144.

ผลงานตีพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่

Thawornwiriyanun, P., S. Tanasupawat, C. Dechsakulwatana, S. Techakarnjanarak and W. Suntornsuk (2012) Identification of newly zeaxanthin-producing bacteria isolated from sponges in the Gulf of Thailand and their zeaxanthin production. *Applied Biochemistry and Biotechnology* DOI 10.1007/s12010-012-9760-2

Thawornwiriyanun, P., C. Dechasakulwattana, L. Suntornsuk and W. Suntornsuk (2009) Carotenoid production from sponge-associated bacteria isolated in the gulf of Thailand. *Journal of Science, Technology and Humanities* 7: 11-18.

Thawornwiriyanun, P., S. Techakarnjanarak and W. Suntornsuk (2009) Identification of Pigment-Producing Sponge-Associated Bacteria and Their Pigments. *The Commemorative International Conference of the Occasion of the 4th Cycle Anniversary of KMUTT Sustainable Development to Save the Earth: Technologies and Strategies Vision 2050: (SDSE2008)*, Bangkok, Thailand, 7-9 April 2009.

ภาคผนวก

อาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell medium

Proteose peptone	1	กรัม
Phytone peptone	0.5	กรัม
Yeast extract	1	กรัม
Sodium thiosulfate	0.2	กรัม
Sodium sulfite	0.05	กรัม
Ferric citrate	0.002%	(เตรียมจากสารละลาย 2% ที่ละลายโดยใช้ความร้อน)
น้ำกลั่น	100	มิลลิลิตร
น้ำทะเล	900	มิลลิลิตร

นำส่วนผสมทั้งหมดมาละลายในน้ำทะเลผสมน้ำกลั่น นำเชื้อในหม้อนิ่งความดันที่ 15 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว อุณหภูมิ 121 องศาเซลเซียส นาน 15 นาที สำหรับอาหารแข็ง ให้ละลายผงวุ้น 1.5% ด้วยความร้อน แล้วจึงนำไปฆ่าเชื้อ

การเตรียมแบคทีเรีย

1. เตรียมอาหารเลี้ยงเชื้อ Modified Zobell broth 100 มิลลิลิตร ใส่ลงในขวดรูปชมพู่ขนาด 250 มิลลิลิตร แล้วนำไปนิ่งฆ่าเชื้อ ทิ้งไว้ให้เย็นที่อุณหภูมิห้อง

2. เชื้อโคโลนีเดี่ยวจากอาหารแข็งไปเลี้ยงในอาหารเหลวที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส บนเครื่องเขย่า ด้วยอัตราเร็ว 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 48 ชั่วโมงสำหรับเตรียมเป็นหัวเชื้อสำหรับศึกษา

การศึกษาลักษณะภายนอกโดยใช้กล้องจุลทรรศน์

ทำการศึกษาลักษณะภายนอก (รูปร่าง ขนาดและการติดสีแกรม) ของแบคทีเรียทั้ง 29 สายพันธุ์โดยใช้กล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสง (Light microscope) และ Image analyzer รวมทั้งศึกษาลักษณะสี การเจริญและการเคลื่อนที่ของแบคทีเรียที่เลี้ยงบนอาหาร Modified Zobell agar ที่อุณหภูมิ 20 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 วัน

การศึกษาความสามารถในการใช้น้ำตาลของแบคทีเรีย

ทดสอบแบคทีเรียในอาหารทดสอบซึ่งประกอบด้วย yeast extract 5 กรัม bromocresol purple 0.02 กรัม น้ำตาล (Lactose, Sucrose, Mannitol, Mannose, Maltose, Galactose, Glucose, Fructose และ Melibiose) 5 – 10% ปรับ พีเอช ที่ 6.4 บ่มที่อุณหภูมิห้อง สังเกตผลการใช้น้ำตาลและการเจริญภายใน 7 วัน ถ้าสีของอาหารทดสอบเปลี่ยนจากสีม่วงเป็นสีเหลือง เป็นผลบวก แสดงว่าแบคทีเรียสามารถเปลี่ยนน้ำตาลชนิดนั้นๆ เป็นกรดได้ หากอาหารทดสอบไม่เกิดการเปลี่ยนสี เป็นผลลบ

การจำแนกแบคทีเรียโดยตรวจสอบทางชีวเคมีด้วยชุดทดสอบ API 20 NE

- หลักการ เป็นชุดทดสอบมาตรฐานใช้ในการจำแนกแบคทีเรียกลุ่มแกรมลบ รูปแท่ง ไม่เป็นเชื้อในระบบทางเดินอาหาร (non-enteric) และเจริญง่าย (non-fastidious) ได้แก่ *Pseudomonas*, *Acinetobacter*, *Flavobacterium*, *Moraxella*, *Vibrio* และ *Aeromonas*, etc.

- การทดสอบ เชียโคโลนีเดี่ยวของแบคทีเรียบริสุทธิ์ 1-4 โคโลนี ลงในหลอดทดลองที่มี 0.85% NaCl ปราศจากเชื้อ ปริมาตร 2 มิลลิลิตร แล้วทำการปรับความเข้มข้นให้มีความขุ่นประมาณ 0.5 McFarland แล้วดูใส่อาหาร API AUX Medium ปริมาตร 200 ไมโครลิตร หลังจากนั้นทำการหยดสารละลายเชื้อใน 0.85% NaCl ที่มีความขุ่น 0.5 McFarland ลงหลุมในชุดตรวจสอบตั้งแต่การทดสอบ NO₃ ถึง PNPg ให้พอดีกับส่วนเว้าของหลุม ส่วนเชื้อในอาหาร API AUX Medium หยดลงในหลุม การทดสอบ GLU ถึง PAC หลังจากนั้นทำการหยด mineral oil ที่ปราศจากเชื้อลงในหลุม การทดสอบ GLU ADH และ URE นำไปบ่มที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง การอ่านผลการทดสอบแสดงในตารางที่ 5 นำผลที่อ่านได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Apweb

การจัดจำแนกแบคทีเรียโดยการวิเคราะห์ลำดับนิวคลีโอไทด์ของยีน 16S rRNA

- วิธีการสกัดดีเอ็นเอจากแบคทีเรีย (Promega, 2002)

1. เลี้ยงแบคทีเรียใน Modified Zobell broth บนเครื่องเขย่า 150 รอบต่อนาที ที่อุณหภูมิห้อง (ประมาณ 27 – 30 องศาเซลเซียส) เป็นเวลา 72 ชั่วโมง นำสารละลายเชื้อ 1 มิลลิลิตรใส่ลงในหลอด microcentrifuge แล้วปั่นแยกเซลล์ที่ 13,000 – 16,000 × g เป็นเวลา 2 นาที แล้วเทอาหารเลี้ยงเชื้อทิ้ง
2. ละลายเชื้อแบคทีเรียโดยเติม 50 mM EDTA 480 ไมโครลิตร
3. เติม 10 mg/ml lysozyme 100 ไมโครลิตร เขย่าเบาๆ แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง จากนั้นนำไปปั่นเหวี่ยงที่ 13,000 – 16,000 × g เป็นเวลา 2 นาที เทสารละลายส่วนใสทิ้ง
4. เติมสารละลาย Nuclei Lysis Solution 600 ไมโครลิตร แล้วผสมให้เข้ากัน บ่มในอ่างน้ำร้อนที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 นาที จากนั้นปล่อยให้เย็นที่อุณหภูมิห้อง
5. เติมสารละลาย RNase Solution 3 ไมโครลิตร แล้วผสมให้เข้ากันโดยการพลิกหลอด microcentrifuge เบาๆ นำไปบ่มที่ 37 องศาเซลเซียสเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง
6. เติมสารละลาย Protein Precipitate Solution 200 ไมโครลิตร แล้วผสมให้เข้ากัน โดยใช้เครื่อง vortex ที่ความเร็วสูงเป็นเวลา 20 วินาที จากนั้นนำไปบ่มในถังน้ำแข็งเป็นเวลา 5 นาที แล้วนำไปปั่นเหวี่ยงที่ความเร็ว 13,000 – 16,000 × g เป็นเวลา 3 นาที
7. ดูดสารละลายส่วนใสด้านบนใส่หลอดใหม่ที่บรรจุ isopropanol 600 ไมโครลิตร แล้วผสมให้เข้ากัน จนกระทั่งมองเห็นสาย DNA สีขาว จากนั้นนำไปปั่นเหวี่ยงที่ความเร็ว 13,000 – 16,000 × g เป็นเวลา 2 นาที ค่อยๆเทสารละลายส่วนใสทิ้ง
8. ล้าง DNA ที่ตกตะกอนด้วย 70% ethanol 600 ไมโครลิตร จากนั้นนำไปปั่นเหวี่ยงที่ความเร็ว 13,000 – 16,000 × g เป็นเวลา 2 นาที เท ethanol ทิ้ง แล้วทิ้งให้แห้งเป็นเวลา 10 นาที
9. ละลาย DNA โดยเติมสารละลาย DNA Rehydrate Solution 100 ไมโครลิตร แล้วนำไปบ่มที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียสเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง
10. เก็บสารละลาย DNA ไว้ที่อุณหภูมิ 2 – 8 องศาเซลเซียสเพื่อนำมาทำการเพิ่มจำนวนดีเอ็นเอ ด้วยวิธี Polymerase Chain Reaction (PCR) ในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 6 การอ่านผลการทดสอบ

TEST	ACTIVE INGREDIENTS	RESULTS	
		NEGATIVE	POSITIVE
NO ₃	Potassium nitrate	ไม่มีสี * สีชมพู	สีชมพู-แดง ไม่มีสี
TRP	L-tryptophane	ไม่มีสี/เหลือง/เขียวซีด	สีชมพู
<u>GLU</u>	D-glucose	สีน้ำตาล ถึง สีเขียว	สีเหลือง
<u>ADH</u>	L-arginine	สีเหลือง	สีส้ม/ชมพู/แดง
<u>URE</u>	Urea	สีเหลือง	สีส้ม/ชมพู/แดง
ESC	Esculin ferric citrate	สีเหลือง	เทา/น้ำตาล/ดำ
GEL	Gelatin (bovine origin)	No pigment diffusion	Diffusion of black pigment
PNPG	4-nitrophenyl-β-D-galactopyranoside	ไม่มีสี	สีเหลือง
<u>GLU</u>	D-glucose	ใส	ขุ่น
<u>ARA</u>	L-arabinose	ใส	ขุ่น
<u>MNE</u>	D-mannose	ใส	ขุ่น
<u>MAN</u>	D-mannitol	ใส	ขุ่น
<u>NAG</u>	N-acetyl-glucosamine	ใส	ขุ่น
<u>MAL</u>	D-maltose	ใส	ขุ่น
<u>GNT</u>	Potassium gluconate	ใส	ขุ่น
<u>CAP</u>	Capric acid	ใส	ขุ่น
<u>ADI</u>	Adipic acid	ใส	ขุ่น
<u>MLT</u>	Malic acid	ใส	ขุ่น
<u>CIT</u>	Trisodium citrate	ใส	ขุ่น
<u>PAC</u>	Phenylacetic acid	ใส	ขุ่น

- การเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอจากปฏิกิริยา Polymerase Chain Reaction

1. เตรียม PCR reaction mixture (ยกเว้น DNA template) ปริมาตร 50 ไมโครลิตรต่อหนึ่งปฏิกิริยา ใส่ในหลอด microcentrifuge แล้วบรรจุลงในถังน้ำแข็ง ดังนี้

10x Qiagen PCR buffer	5 ไมโครลิตร
25 mM MgCl ₂	2 ไมโครลิตร
25 mM dNTP mix	1 ไมโครลิตร
20 pmol/μl 8F Primer (5'-AGAGTTTGATCCTGGCTCAG-3')	1 ไมโครลิตร
20 pmol/μl 1492R Primer (5'-GGGTTACCTTGTTACGACTT-3')	1 ไมโครลิตร
Taq DNA Polymerase	0.25 ไมโครลิตร
Distilled water	39.75 ไมโครลิตร

2. เจือจางสารละลายดีเอ็นเอที่สกัดได้ ดังนี้

KODA19-6	10 ⁻¹
CHOB06-6	10 ⁻²
MAKB08-4	10 ⁻²

4. คูดสารละลายดีเอ็นเอของเชื้อแบคทีเรียแต่ละชนิดใส่ลงใน PCR tube ที่บรรจุ PCR reaction mixture ปริมาตรหลอดละ 1.5 ไมโครลิตร นำไปปั่นเหวี่ยงหลอด PCR tube นาน 30 วินาที เพื่อให้สารละลายผสมกันดีและไม่ติดค้างหลอด

5. จากนั้นเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอด้วยเครื่อง thermal cycler (GeneAmp, PCR system 9700) โดยให้เกิดปฏิกิริยาจำนวน 25 รอบ โดยแต่ละรอบเครื่องจะทำงานที่เวลาและอุณหภูมิดังตารางที่ 6

ตารางที่ 7 สภาวะการเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอด้วยเทคนิค PCR

ขั้นตอน	เวลา	อุณหภูมิ (°C)
- Initial denaturation	5 นาที	95
- 3-step cycling		
Denaturation	50 วินาที	95
Annealing	30 วินาที	55
Extension	2 นาที	72
- Final extension	7 นาที	72

- การเพิ่มปริมาณดีเอ็นเอเพื่อการอ่านลำดับเบส

1. ผสม ligation solution reaction ดังส่วนผสมต่อไปนี้

2X T4 DBA ligase buffer	5 ไมโครลิตร
-------------------------	-------------

pGEM-T	1 ไมโครลิตร
PCR product	variable
T4 DNA ligase	1 ไมโครลิตร
dH ₂ O	variable
Total	10 ไมโครลิตร

บ่มสารละลายที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 3 ชั่วโมง หรือบ่มข้ามคืนที่ 4 องศาเซลเซียส

2. ผสมสารละลาย ligation reaction solution 2 ไมโครลิตร ลงในหลอดบรรจุ competent cell *E. coli* ที่อยู่ในถังน้ำแข็ง แล้วบ่มเป็นเวลา 30 นาที

3. ให้ความร้อน (Heat shock) ที่ 42 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 45 วินาที แล้วย้ายไปที่ถังน้ำแข็งเพื่อบ่มเป็นเวลา 2 นาที

4. เติม LB medium 500 ไมโครลิตรแล้วเขย่าให้เข้ากันที่ความเร็ว 200 รอบต่อนาที อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง

5. นำสารละลายเชื้อแบคทีเรีย 100 ไมโครลิตรมาเกลี่ย (Spread) ลงบนอาหารแข็ง LB medium ที่เติม ampicillin และ x-gal แล้วนำไปบ่มข้ามคืนที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส

6. เก็บเซลล์และสกัดพลาสมิดโดยวิธี Alkaline-lysis Miniprep Protocol ดังนี้

6.1 เชื้อโคโลนีเดี่ยวของเชื้อ *E. coli* ที่มีพลาสมิดลงในอาหาร LB medium 5 มิลลิลิตร ที่มี ampicillin 5 ไมโครลิตร บ่มบนเครื่องเขย่าข้ามคืนที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส

6.2 ผสมสารละลายเชื้อ 1.5 มิลลิลิตร ใส่ลงในหลอด microcentrifuge แล้วนำไปปั่นเหวี่ยงที่ความเร็ว 12000 รอบต่อนาที เป็นเวลา 20 วินาที ที่ 4 องศาเซลเซียส

6.3 ค่อยๆดูดอาหารเลี้ยงเชื้อทิ้ง และปล่อยให้ก้อนเชื้อแบคทีเรียแห้ง

6.4 ละลายก้อนเชื้อแบคทีเรียด้วย Solution I* ที่เย็นจัด ผสมให้เข้ากันด้วยเครื่อง vortex

6.5 เตรียม Solution II* และเติมลงในสารละลายเชื้อแบคทีเรียจากข้อ 6.4 จำนวน 200 ไมโครลิตร ผสมโดยการพลิกหลอดกลับไปมา แล้ววางในถังน้ำแข็ง

6.6 เติมสารละลาย Solution III* ที่เย็นจัด 150 ไมโครลิตร ค่อยๆผสมให้เข้ากัน แล้ววางทิ้งไว้ในถังน้ำแข็ง 3 – 5 นาที แล้วนำไปปั่นเหวี่ยงที่ความเร็ว 12000 รอบต่อนาทีเป็นเวลา 5 นาทีที่ 4 องศาเซลเซียส

6.7 ผสมสารละลายใส่ส่วนบนลงในหลอดใหม่ แล้วตกตะกอน DNA สายคู่ (dsDNA) ที่อุณหภูมิห้อง โดยการเติม ethanol 1 เท่าของสารละลายส่วนใส (1 Volume) หรือ เติม isopropanol 600 ไมโครลิตร ผสมให้เข้ากันโดยใช้เครื่อง vortex เป็นเวลา 2 นาที

6.8 นำสารละลายไปปั่นเหวี่ยงด้วยความเร็ว 12000 รอบต่อนาที เป็นเวลา 5 นาทีที่ 4 องศาเซลเซียส ผสมสารละลายส่วนใสออกแล้วคว่ำหลอด ปล่อยให้แห้ง

6.9 ล้าง dsDNA ด้วย 70% ethanol ที่ 4 องศาเซลเซียส เทสารละลายส่วนใสออก ปล่อยให้แห้ง

6.10 ละลาย dsDNA ด้วย สารละลาย TE buffer (pH 8.0) ที่มีเอนไซม์ pancreatic RNase ที่ปราศจาก DNase (20 ไมโครกรัมต่อมิลลิลิตร) 50 ไมโครลิตร ผสมให้เข้ากันแล้วเก็บไว้ที่อุณหภูมิ -20 องศาเซลเซียส

*การเตรียมสารละลาย Solution I, Solution II และ Solution III

Solution I

50 mM glucose
 25 mM Tris-HCl (pH 8.0):
 - 20% glucose 5 ml
 - 1M Tris-HCl 2.5 ml
 - 0.5 mM EDTA 0.2 ml
 - dH₂O to final volume 100 ml
 10 mM EDTA (pH 8.0)
 Autoclaved

Solution II

0.2 N NaOH (freshly diluted from 10 N NaOH):
 - 10 N NaOH 2 ml
 - 20% SDS 5 ml
 - dH₂O to final volume 100 ml

1% SDS

Solution III (100 ml)

5 M Potassium acetate	60	ml
Glacial acetic acid	11.5	ml
H ₂ O	28.5	ml

- การอ่านลำดับเบสของดีเอเอที่สกัดได้และการแปลผล

- วิเคราะห์ลำดับเบสของ 16S rDNA บนพลาสมิดโดยวิธี Sanger deoxy method ด้วยเครื่อง DNA sequencer (ABI PRISM 3730 Genetic analyzer, CA, USA) และ ABI BigDye Terminator version 3.1 chemistry kit (CA, USA).

- แปลผลโดยเปรียบเทียบลำดับเบสกับแบคทีเรียอื่นใน GenBank database ของ National Center for Biotechnology Information (NCBI) โดยใช้โปรแกรม BLAST และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสายวิวัฒนาการ (Phylogenetic analysis) และสร้างแผนภูมิต้นไม้ (Phylogenetic tree) โดยใช้ซอฟต์แวร์ molecular evolutionary genetics analysis (MEGA) software version 4.0 (Tamura *et al.*, 2007)

การศึกษาการผลิตรงควัตถุสีม่วงจากแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล

ทำการเลี้ยงแบคทีเรียแต่ละสายพันธุ์ในอาหาร Modified Zobell broth 100 มิลลิลิตร ที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส อัตราการเขย่า 120 รอบต่อนาที เป็นเวลา 4 วัน วัดการเจริญเติบโตของแบคทีเรียด้วยการวิเคราะห์น้ำหนักแห้งและเก็บเซลล์เพื่อสกัดรงควัตถุสีม่วงและวิเคราะห์ด้วย HPLC

การศึกษาปัจจัยที่มีผลการเจริญเติบโตของแบคทีเรียและการผลิตรงควัตถุสีม่วงจากแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล

ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลการเจริญเติบโตของแบคทีเรียและการผลิตรงควัตถุสีม่วง ได้แก่ พีเอช และ อุณหภูมิ โดยเลี้ยงแบคทีเรียสายพันธุ์ที่สร้างรงควัตถุสีม่วงสูงสุดใน Modified Zobell broth 100 มิลลิลิตร โดยใช้สภาวะการเลี้ยงที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส อัตราการเขย่า 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 4 วัน และเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่ศึกษา คือ ปรับพีเอชที่ 6, 7 และ 8 (ทำ 3 ซ้ำ) และใช้สภาวะการเลี้ยงที่พีเอช 7 อัตราการเขย่า 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 4 วัน อุณหภูมิที่ 25, 30 และ 35 องศาเซลเซียส ทำการวิเคราะห์การเจริญเติบโตของแบคทีเรียด้วยน้ำหนักแห้งและวิเคราะห์รงควัตถุสีม่วงด้วย HPLC

การศึกษากลศาสตร์การผลิตรงควัตถุสีม่วงจากแบคทีเรียที่อาศัยร่วมกับฟองน้ำทะเล

ทำการเลี้ยงแบคทีเรียสายพันธุ์ที่สร้างรงควัตถุสีม่วงสูงสุดในอาหาร Modified Zobell broth 100 มิลลิลิตร ที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส พีเอช 7 อัตราการเขย่า 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 4 วัน เก็บตัวอย่างทุกวันเพื่อวัดการเจริญเติบโตของแบคทีเรียด้วยการวิเคราะห์น้ำหนักแห้งและเก็บเซลล์เพื่อสกัดรงควัตถุสีม่วงและวิเคราะห์ด้วย HPLC

การสกัดรงควัตถุจากแบคทีเรีย

1. นำเซลล์แบคทีเรียมาทำการปั่นเหวี่ยงที่ความเร็ว 7000 รอบต่อนาที เป็นเวลา 15 นาที ที่ 4 องศาเซลเซียส เทส่วนใสด้านบนทิ้ง ย้ายเซลล์แบคทีเรียใส่ลงในขวดรูปชมพู่
2. เติม 95% ethanol 10 มิลลิลิตร ปิดฝาขวดให้มิดชิดแล้วนำไปสกัดโดยการเขย่าที่ 200 รอบต่อนาที อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส ซ้ำมึน
3. นำสารสกัดที่ได้จากการสกัดซ้ำมึนมาปั่นเหวี่ยงเพื่อแยกตะกอนเซลล์ที่ 7000 รอบต่อนาที เป็นเวลา 15 นาที ที่ 4 องศาเซลเซียส เก็บส่วนใสด้านบนที่มีสีเหลือง
4. ทำให้สารละลายเข้มข้นขึ้นโดยการระเหย ethanol ด้วยเครื่อง Vacuum Evaporator ให้หมดแล้วละลายตะกอนรงควัตถุกลับด้วย methanol 2 มิลลิลิตร นำสารละลายสกัดเข้มข้นส่วนนี้ไปวิเคราะห์ด้วยเทคนิค TLC และ HPLC รวมทั้งวิธีการอื่น ๆ

การวิเคราะห์สารสกัดจากแบคทีเรียด้วยเทคนิคโครมาโทกราฟี

- Thin Layer Chromatography (TLC)

1. นำสารสกัดเข้มข้นมาจุดลงบนแผ่น C-18 TLC โดยหลอด Capillary ให้ห่างกันจุดละประมาณ 2 เซนติเมตร แล้วรอให้แห้ง
2. นำแผ่น TLC ไปวางในโถที่บรรจุวัฏภาคเคลื่อนที่คือ Hexane:Acetone 90:10 โดยปริมาตร และอบอวลไปด้วยไอของวัฏภาคเคลื่อนที่

3. ตั้งไว้ในที่มีด ที่อุณหภูมิห้อง สังเกตการเคลื่อนที่ของรงควัตถุตัวอย่างเทียบกับรงควัตถุมาตรฐาน ได้แก่ β -carotene และ astaxanthin (Sigma-Aldrich, St. Louis, MO)

- High Performance Liquid Chromatography (HPLC)

นำสารสกัดเข้มข้นมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิค HPLC โดยมีสภาวะดังนี้

Column	A Polaris C ₁₈ HPLC column (Varian) 150 × 4.6 mm combined with MetaGuard column (Varian)
Mobile phase	Acetonitrile: Methanol: Tetrahydrofuran (58:35:7, v/v)
Flow rate	1 ml/min
Temperature	Room Temperature
Detector	Photodiode array detector
Wavelength	450 nm
Injection volume	20 μ l

เปรียบเทียบเวลาคงค้าง (retention time) ของรงควัตถุตัวอย่างกับรงควัตถุมาตรฐาน ได้แก่ β -carotene, zeaxanthin และ astaxanthin (Sigma-Aldrich, St. Louis, MO)

การแยกรงควัตถุให้บริสุทธิ์ด้วยเทคนิค semi-preparative HPLC

ประกอบด้วย

- Solid phase extraction (SPE)

1. ปรับสภาพ sorbent ในแท่ง Solid phase extraction โดยใส่ 10% methanol, 50% methanol, 80% methanol และ 100% methanol
2. นำสารสกัดเข้มข้นมาหยอดใส่ Solid phase extraction cartridge ปล่อยให้ดูดซับใน sorbent
3. ล้างสารสกัดที่จับกับ sorbent ด้วยน้ำกลั่น และ 10% methanol
4. ชะรงควัตถุทั้งหมดออกโดยใช้ 100% methanol
5. นำสารละลายที่ได้ไปทำให้เข้มข้นขึ้นโดยการระเหย methanol ด้วยเครื่อง Vacuum Evaporator จนมีปริมาตรเหลือประมาณ 5 มิลลิลิตร แล้วนำไปแยกรงควัตถุให้บริสุทธิ์ด้วย HPLC

- High Performance Liquid Chromatography

1. นำสารละลายรงควัตถุเข้มข้นมาแยกให้บริสุทธิ์ด้วยเทคนิค HPLC โดยมีสภาวะดังนี้

Column	C18-AR-II (Waters) 20 × 250 mm
Mobile phase	Isocratic, 100% MeOH
Flow rate	4 ml/min
Injection volume	25-200 μ l
Temperature	30°C
Detector	UV-VIS detector
Wavelength	450 nm

2. เก็บรงควัตถุที่แยกได้โดยดูจากโครมาโทแกรมการแยกสาร แล้วนำไปทำให้เข้มข้นขึ้น โดยเครื่อง Rotary evaporator และ Vacuum evaporator จนมีปริมาตรเหลือประมาณ 2 มิลลิลิตร
3. นำรงควัตถุแต่ละส่วน (fraction) ไปทำให้บริสุทธิ์อีกครั้งด้วยเทคนิค HPLC ข้างต้น เก็บรงควัตถุบริสุทธิ์ที่ได้ไประเหยตัวทำละลาย methanol ออกจนแห้ง
4. นำตะกอนรงควัตถุมาล้างอีกครั้งโดยแช่ใน methanol ข้น (ห้ามเขย่า) เท methanol ส่วนบนออก แล้วระเหย methanol ที่เหลือติดตะกอนรงควัตถุออกให้แห้งด้วยเครื่อง vacuum evaporator แล้วนำตะกอนสีไปวิเคราะห์โครงสร้างด้วยเครื่อง Nuclear Magnetic Resonance (NMR) spectroscopy

การวิเคราะห์โครงสร้างรงควัตถุด้วยเทคนิค NMR

1. ละลายตะกอนรงควัตถุบริสุทธิ์ด้วยตัวทำละลาย CDCl_3 0.75 มิลลิลิตร ให้ตะกอนละลายจนหมด
2. ดูสารละลายรงควัตถุลงในหลอด NMR ให้มีความสูงประมาณ 4 เซนติเมตร ปิดฝาหลอดแล้วพันด้วยพาราฟินให้มิดชิด
3. ทำความสะอาดหลอดแล้วนำไปวิเคราะห์ด้วยเครื่อง NMR spectroscopy (^1H , ^{13}C , DEPT135, HH-COSY, HMQC และ HMBC)
4. วิเคราะห์โครงสร้างของสารจาก NMR spectrum

การวิเคราะห์น้ำหนักโมเลกุลของรงควัตถุด้วย Mass spectrometry

เทคนิค Liquid chromatography-Mass spectrometry (LC-MS) ทำตามวิธีการของ Dachtler *et al* (2001)

การศึกษาคุณสมบัติของรงควัตถุชีวภาพ

- คุณสมบัติการละลาย

1. ละลายตะกอนรงควัตถุบริสุทธิ์ด้วยตัวทำละลายชนิดต่าง ๆ อาทิ น้ำ methanol, ethanol, hexane, chloroform และ dichloromethane เป็นต้น
2. สังเกตการละลายของรงควัตถุในตัวทำละลายชนิดต่าง ๆ

- การทนต่อกรดและด่าง

1. ละลายตะกอนรงควัตถุบริสุทธิ์ด้วยตัวทำละลาย methanol ให้ได้ความเข้มข้นที่ 0.1 mg/ml
2. ปรับ pH ของสารละลายรงควัตถุเป็นค่าต่างๆ ตั้งแต่ 4-7 ด้วย 1 N HCl หรือ 1 N NaOH ตั้งทิ้งไว้ที่อุณหภูมิห้องนาน 1 ชั่วโมง จากนั้นวัดการเปลี่ยนแปลงสีและความเข้มข้นของรงควัตถุ

- การทนต่อความร้อน

1. ละลายตะกอนรงควัตถุบริสุทธิ์ด้วยตัวทำละลาย methanol ให้ได้ความเข้มข้นที่ 0.1 mg/ml
2. ตั้งสารละลายรงควัตถุทิ้งไว้ที่อุณหภูมิต่างๆ ($30-60^\circ\text{C}$) นาน 1 ชั่วโมง จากนั้นวัดการเปลี่ยนแปลงสีและความเข้มข้นของรงควัตถุ